SĂCEANU LILIANA IONELA

ASPECTE ALE SOCIALIZĂRII COPILULUI PREŞCOLAR

SĂCEANU LILIANA IONELA

ASPECTE ALE SOCIALIZĂRII COPILULUI PREŞCOLAR

Editura Revers
Craiova, 2014

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
SĂCEANU, LILIANA-IONELA
Aspecte ale socializării copilului preșcolar / Săceanu Liliana-Ionela. - Craiova : Revers, 2014
Bibliogr.
ISBN 978-606-703-123-2

159.922.7

Editura Revers
ISBN: 978-606-703-123-2

ARGUMENT

Școala, ca factor activ al progresului este chemată să utilizeze cele mai eficiente căi, care să asigure și să stimuleze în același timp creșterea ritmului de învățare, formarea de capacități și atitudini, însușirea de cunoștințe în conformitate cu cerințele actuale ale societății. La nivelul învățământului primar, unde se pun bazele deprinderilor de muncă intelectuală, jocul didactic oferă un cadru propice de realizare a unui învățământ activ, stimulând în același timp inițiativa și creativitatea elevilor.

Lucrarea de față se înscrie în gama preocupărilor pentru perfecționarea stilului de muncă, pentru găsirea celor mai eficiente metode și procedee în obținerea performanțelor în învățământul primar.

Școlarizarea copiilor la 6 ani, ridică probleme din punct de vedere intelectual, afectiv și psiho-motor în adaptarea la regimul muncii școlare. Acest lucru ne determină să folosim jocul didactic, pe parcursul lecțiilor, care să vină în sprijinul adaptării lor la procesul de învățare, menținerii atenției pentru o perioadă mai mare de timp, accelerării ritmului de lucru, corectării defectelor de vorbire și prevenirii rămânerii în urmă la învățătură.

Tipurile de jocuri didactice prezentate, pot fi considerate oferte de învățare în învățământul primar.

Jocul didactic este un tip specific de activitate, care dacă este utilizat în procesul de învățământ, cu dibăcie, dobândește funcții psihopedagogice semnificative, asigurând participarea activă a elevului la lecție, sporind interesul acestuia pentru studiu.

Jocul didactic a fost una din formele de activitate prin care am rezolvat sarcini didactice din mai multe motive:

- copiii se mobilizează mai ușor când află că se vor juca;
- pe fondul bucuriei provocate de joc, cunoștințele, priceperile și deprinderile intelectuale au șanse să se fixeze cu mai multă trăinicie;
- este un factor motivațional important al învățării active;
- are rol terapeutic, generator de preocupări și izvor de satisfacții, realizează devierea stresului și încordării prin canalizarea energiei spre activități tonice, atractive.

Sunt punctate avantajele de ordin metodologic în situația în care activitățile sunt organizate sub forma jocului didactic.

Prezentarea componentelor de bază ale jocului didactic ajută la înțelegerea faptului că orice sarcină poate deveni joc didactic.

Prezentarea câtorva jocuri didactice poate să demonstreze valențele formative ale acestora la dezvoltarea personalității școlarului mic.

Ca mijloc educativ, jocul didactic își exercită funcția formativ-educativă în procesul de cunoaștere și de aplicare creatoare, de valorificare a cunoștințelor dobândite de copil.

În lecții se pot folosi o gamă largă de jocuri didactice pentru dobândirea, consolidarea, verificarea cunoștințelor, priceperilor și deprinderilor.

Răspunzător de pregătirea, conducerea și îndrumarea jocului didactic, se face învățătorul, care proiectează acest tip de activitate, cunoscându-și colectivul de elevi. Ca un expert al actului de predare-învățare alege sarcinile didactice în concordanță cu particularitățile de vârstă și individuale ale elevilor, cu nivelul de pregătire al acestora. Ca agent motivator, învățătorul declanșează și întreține interesul elevilor, curiozitatea și dorința lor de a învăța.

Rezistența scăzută la efort intelectual, lipsa de interes pentru învățare, insuficienta înțelegere în actul de predare-învățare a elevilor, m-a determinat ca o parte din sarcinile de învățare să le fixez prin variate tipuri de joc. Am adaptat și creat jocuri didactice la care elevii s-au arătat receptivi, menținându-le atenția timp mai îndelungat, angajându-i în explorare, investigare, aproximare, comparare, măsurare și experimentare.

CAP. I
CONSIDERAŢII GENERALE ASUPRA JOCULUI

„Jocul este o şcoală, o şcoală deschisă, un program tot aşa de bogat, precum este viaţa" (P. Popescu - Neveanu)

I.1. Conceptul de joc, caracteristici, clasificare

Noţiunea de joc prezintă anumite particularităţi la diferite popoare. La vechii greci, desemna activităţi proprii copiilor „a face copilării", la evrei corespunde noţiunii de „glumă, haz". Ulterior, în toate limbile europene, s-a extins asupra unei largi sfere de acţiuni umane care „pe de o parte nu presupun o muncă grea, iar pe de altă parte oferă satisfacţie şi veselie".

Jocul este o activitate specific umană, dominantă în copilărie, o activitate de tip fundamental cu rol hotărâtor în evoluţia copilului, constând în reflectarea şi reproducerea vieţii reale într-o modalitate proprie copilului, ca rezultat al interacţiunii dintre factorii bio-psiho-sociali.

Esenţa jocului constă în reflectarea şi transformarea pe plan imaginar a realităţii înconjurătoare. Copilul reuşeşte să imite, într-un mod specific, viaţa şi activitatea adulţilor.

Platon a considerat jocul ca o atitudine arătând că munca poate fi efectuată uneori în joacă de fiinţa umană şi recomandă: „faceţi în aşa fel încât copiii să se instruiască jucându-se şi veţi avea prilejul de a cunoaşte înclinaţiile fiecăruia".

Dicţionarul de psihologie explică jocul ca o formă de activitate specifică pentru copil, hotărâtoare pentru dezvoltarea lui.

D. B. Elkonin defineşte jocul ca fiind forma de activitate cea mai accesibilă copilului, iar ca structură corespunde în cea mai mare măsură posibilităţilor sale fizice şi psihice.

A. N. Leontiev apreciază jocul ca fiind principala formă de activitate bio-psiho-socială, o activitate conştientă, la baza căreia se află cunoaşterea, trebuinţa de asimilare ocupând primul loc.

H. Wallon „psihologul copilăriei prin excelenţă" (R. Zazzo), este de părere că jocul copilului este asemănător unei investigaţii agreabile şi animate, în care funcţiile psihice se dezvoltă în toată bogăţia lor.

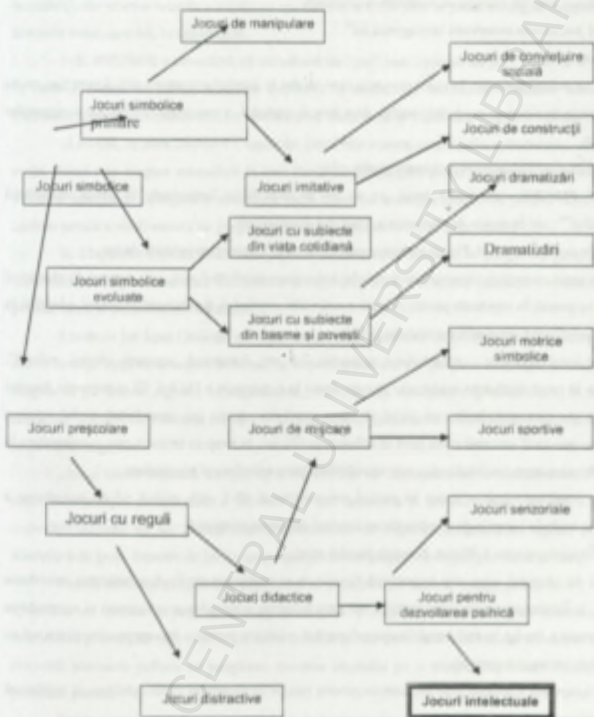
S-a constatat că:

- jocul nu apare spontan şi autonom, nu se dezvoltă de la sine, ci trebuie să fie învăţat în ambianţă socială;
- Jocul are un caracter universal cu rol de propulsare în procesul obiectiv al dezvoltării;
- jocul are un caracter polivalent, fiind pentru copil muncă, artă, realitate, fantezie;
- jocul este o realitate permanentă cu mare mobilitate pe scara vârstelor;
- caracterul colectiv al jocului reprezintă o expresie a trebuinţei de comunicare.

Ambianța de comunicare conferă jocului o motivație socială suplimentară. Relațiile de grup intervin ca un factor organizatoric care exercită o influență coercitivă, disciplinatoare asupra activității fiecărui copil. în joc, copilul învață să se supună cerințelor, regulilor impuse de colectiv.

Metodica predării jocurilor la Școlile Normale oferă una din clasificările jocurilor.

Clasificarea jocurilor

I. 2. Teorii despre joc

„Jucându-se, copilul asimilează realitățile intelectuale
care fără joc, rămân exterioare inteligenței lui"
(J. Piaget)

Au existat cercetări în acest domeniu care au dus la formularea unor teorii despre joc, ce-au contribuit la înțelegerea evoluției jocului, de-a lungul timpului, a concepției despre joc a oamenilor de știință.

Psihologia jocului în concepția gânditorilor

J. PIAGET - consideră jocul „ca un pol al exercițiilor funcționale în sensul dezvoltării individului"[iii] , un exercițiu de explorare a mediului înconjurător.

În evoluția jocului, Piaget stabilește existența a trei categorii principale de joc:

- jocul exercițiu - caracteristic perioadei senzorio-motorii (0-2 ani), este punctul de plecare al jocului ce constă în repetarea pentru plăcere a activității copilului, desfășurată în scopul adaptării la mediu, constituind o asimilare a realului la EU;

- jocul simbolic - caracteristic perioadei 2-5 ani, înseamnă „apogeul jocului infantil"; ficțiunea la copil depășește instinctele ajungându-se la o extensie a EU-lui. El corespunde funcției esențiale pe care o îndeplinește jocul în viața copilului. Acest joc transformă realul printr-o asimilare mai mult sau mai puțin pură la trebuințele EU-lui, în timp ce imitația este o acomodare la modelele exterioare, iar inteligența este un echilibru între asimilare și acomodare.

- jocul cu reguli - apare în stadiul preoperațional (2-7 ani), având rol de socializare a copilului; include jocurile de construcție ce cuprind elemente de muncă.

În concepția lui J. Piaget, funcțiile jocului sunt:

- de adaptare - cea mai importantă funcție ce se realizează pe două coordonate: asimilarea realului la Eu (încorporarea cunoștințelor noi prin folosirea schemelor preexistente) și acomodarea prin imitație a Eu-lui la real (modificarea schemelor existente pentru a încorpora cunoștințe noi ce nu se mai potrivesc acestora).

Adaptarea realizată prin joc este un proces reactiv și creativ al cărui echilibru se realizează prin inteligență.

- formativ - informativă (angajarea plenară a copilului)

Jocul constituie un mecanism specific de asimilarea influențelor mediului socio-uman ce fac posibilă dezvoltarea copilului. Jocul este cel ce angajează resursele cognitive, afective, volitive de mare importanță în formarea individului.

- cathartică - jocul simbolic are funcția de descărcare energetică și de rezolvare a conflictelor afective de compensare și trăire intensă - detensionarea copilului.

- socializare și sociabilizare a copilului - se explică prin tendința copilului de a se acomoda la ceilalți, dar și de a asimila relațiile cu cei din jur la EUL său. în jocul cu reguli copilul acceptă normele exterioare lui, le asimilează.

J. S. BRUNER - consideră că atitudinea de "joc" sau „spiritul de joc" exercită o influență favorabilă asupra necesității adaptării copilului la mediu, „îi facilitează învățarea intrinsecă, îi formează o atitudine realistă față de tot ceea ce-l înconjoară și-i dezvoltă forțele creatoare ..."[4]

„La copil, spunea Edouard Claparede, jocul este munca, este binele, este datoria, este idealul vieții. Jocul este singura atmosferă în care ființa sa psihologică poate să respire și, în consecință, poate să acționeze". Claparede consideră jocul drept un exercițiu pregătitor pentru viața de adult „prima școală a vieții sociale ce pregătește viitorul, potolind nevoile prezentului".[5]

E. Claparede explică finalitatea jocului, arătând rolul acestuia în pregătirea pentru viață și introduce paradigma educației funcționale a copilului, conform căreia educația formează calități psihice luate în perspectiva funcțiunii.

Lucrările lui Jean Chateau au arătat că jocul la copil este în primul rând o plăcere internă, dar în același timp, o activitate serioasă, „a te juca înseamnă a-ți propune o sarcină de îndeplinit".[6] Regula în joc are rol reglator în organizarea, dinamizarea conduitei copilului, dar și în inhibarea reacțiilor nepotrivite. Plăcerea pe care o capătă copilul jucându-se este o plăcere morală legată de respectarea regulilor.

„Jocul uman exprimă înainte de toate dorința de depășire, este o autoafirmare".[7] Pentru copil este prilejul de afirmare a EU-lui. Un rol important îl are formarea grupului ca bază a activității comune de joc și implicațiile determinate de organizarea grupului: regula, ordinea și disciplina de grup, formele de joc în grup, specificitatea grupurilor de joc pe vârste și sexe.

Pentru perioada preșcolară, prin locul și ponderea pe care le ocupă jocul, A. N. Leontiev apreciază că acesta devine activitatea principală a copilului, deoarece dezvoltarea acestuia stimulează și întreține cele mai importante modificări ale psihicului individului în cadrul căreia se dezvoltă procesele psihice ce pregătesc trecerea copilului pe o treaptă superioară de dezvoltare, perioada școlară.

Într-o accepție largă, jocul este privit ca fenomen de cultură de Johan Huizinga, cu anumite trăsături: "jocul este libertate,... se izolează de viața obișnuită în spațiu și timp, creează ordine, este ordine"[8] având reguli acceptate de bună voie, însoțite de destindere, satisfăcând idealuri de exprimare și idealuri sociale.

Psihologii sovietici Vigoțski și Elkonin, consideră că activitatea de joc în perioada 3-7 ani este o activitate dominantă sau directoare. Copilul se angajează în funcții simbolice lăsându-și imaginația să intervină în joc, dobândind o anumită înțelegere a coordonării sociale și a grupului.

D. Elkonin este de părere că jocul este practica dezvoltării. Copilul se joacă pentru că se dezvoltă şi se dezvoltă pentru că se joacă. Receptivitatea deosebită a jocului faţă de sfera activităţii şi a relaţiilor umane demonstrează că acesta, pe lângă faptul că împrumută subiectele din condiţiile vieţii copilului, prin conţinutul său intern, este un fenomen social, se naşte în condiţiile vieţii sociale a copilului.

U. Şchiopu, consideră că jocul „stimulează naşterea capacităţii de a trăi din plin, fiecare moment cu pasiune, organizând tensiunea proprie acţiunilor cu finalitate realizată, având funcţia de o mare şcoală a vieţii".[14]

Pentru şcolaritatea mică recomandă jocul cu reguli. „Regula în joc devine fenomen central, un fel de certitudine ce-l ajută în adaptare, un reper ca atare".[15] Dispucle din joc devin lecţii de civică despre drepturi şi îndatoriri. În jocurile de echipă devine activă competiţia colectivă, iar învăţătorul abil poate creea emulaţii, consideră U. Şchiopu şi E. Verza.

Jocul didactic este considerat „una din principalele metode active, atractive, eficace în munca instructiv-educativă cu preşcolarii şi şcolarii mici".[16]

În concepţia teoreticienilor prezentaţi, jocul îndeplineşte funcţii importante în dezvoltarea copilului.

Au existat preocupări contemporane în domeniul jocului, ca obiect de studiu în liceele pedagogice la clasa a XI-a, ca Didactică aplicată, variate culegeri cu jocuri didactice, cu sarcini de învăţare prezente în manualele de matematică în formula „NE JUCĂM".

I. 3. Raportul dintre joc şi învăţare

După evoluţia sa ontogenetică, activitatea umană poate fi clasificată în joc, învăţare didactică, muncă productivă, creaţie. Toate aceste forme nu sunt „pure", ci doar predominante de un fel sau altul, de-a lungul vârstelor.

Între diversele forme de activitate umană există şi elemente comune şi elemente proprii, specifice.

Relaţia dintre diversele forme ale activităţii.[17]

H. Wallon apreciază jocul ca o activitate de preînvățare. Treptat în cadrul activității de joc a preșcolarilor, începe să se constituie și învățarea, care în etapa următoare va deveni activitatea dominantă. Învățarea nu apare direct și în mod spontan din joc, ci este introdusă în mod special de cadrul didactic ca o nouă treaptă în evoluția activității infantile.

Învățarea este indisolubil legată de joc. Treptat, elementele de joc încep să cedeze tot mai mult locul elementelor de învățare.

La vârsta școlară, învățarea este forma predominantă de activitate. Jocul este subordonat învățării exercitând o influență deosebită asupra dezvoltării psihice a copilului.

Dacă la vârsta preșcolară, jocul reprezintă activitatea principală a copilului, la vârsta școlară mică, jocul este o formă accesibilă de învățare activă, participativă.

Corelația dintre joc și învățare este condiționată de nivelul general de dezvoltare psihică a copiilor. Prin îmbinarea elementelor de învățare cu cele de joc, copilul își însușește unele cunoștințe și face primii pași în direcția formării deprinderilor de muncă intelectuală.

Învățarea ca fenomen complex, dinamic, multilateral are un conținut bogat și o sferă largă de cuprindere: formarea priceperilor, însușirea unor cunoștințe, formarea motivației, atitudinilor, sentimentelor și a voinței. Astfel, „în procesul de învățare este antrenat întreg psihicul, toate funcțiile".[10]

Învățarea este privită ca „un proces destinat achiziționării unei experiențe noi, formării unor capacități și deprinderi care să permită individului rezolvarea unor situații problematice sau optimizarea relațiilor sale cu lumea înconjurătoare".[11]

Andrei Cosmovici distinge în cadrul învățării două forme:

- învățarea spontană, neorganizată, realizată în familie, în grupuri de joacă;

- învățarea sistematică, realizată în special în școală.

Învățarea școlară este „însușirea de cunoștințe, priceperi, cât și formarea de capacități necesare adaptării la mediul natural și social"[12], accentul căzând pe formarea intelectuală.

O modalitate de învățare o constituie jocul pentru că răspunde particularităților de vârstă ale școlarilor mici și pentru că elementul distractiv pe care-l conține, stimulează interesul și curiozitatea școlarilor. Învățarea bazată pe joc este eficientă numai dacă jocul este conceput în corelație cu obiectivele urmărite în lecție.

La fiecare joc se impune să acordăm atenție sporită în formularea sarcinii didactice, în asigurarea elementului distractiv care crează destindere și care-i determină pe elevi să se implice în actul învățării.

Jocul didactic face parte integrantă din procesul învățării. Învățarea propriu-zisă prin joc facilitează actul de învățare, iar competiția din activitatea de joc, poate continua și în munca de învățare.

Atunci când învăţarea îmbracă forma de joc, plăcerea care însoţeşte atmosfera jocului creează noi interese de participare, de activitate independentă pe baza unor interese nemijlocite.

Elementele de joc incorporate în procesul instruirii au calitatea de a motiva şi stimula elevii, mai ales în prima etapă a învăţării.

Jocul creează momente de tensiune, de emoţii. Dorinţa de a câştiga întrecerea motivează copiii la o activitate intensă, rapidă şi plăcută. Datorită elementului de atractivitate, elevii nu simt efortul depus în învăţare.

În jocul didactic predomină învăţarea şi nu distracţia. Jocul declanşează momente de bună dispoziţie, se încheie cu aprecieri colective sau individuale privind modul de realizare a sarcinii de învăţare propusă.

Prin joc, copilul trece lent, recreativ spre activitatea intelectuală. Prin prezenţa caracteristicilor situaţiei de joc, se evidenţiază o angajare deplină a capacităţilor intelectuale ale elevilor.

Jocul didactic îmbină într-un tot unitar şi armonios atât sarcini şi funcţii specifice jocului, cât şi sarcini şi funcţii specifice învăţării, exercitând o influenţă formativ-educativă asupra copilului în vederea pregătirii pentru şcoală, prevenind şocul şcolarizării.

Anul 2003 a adus modificări la Legea învăţământului nr. 84/1995 privind vârsta de începere a şcolarităţii.

În prezent, starea de „pregătire psihologică" prin care este asigurată integrarea şi adaptarea copilului la mediul şcolar este rezultatul întregii activităţi a copilului în grădiniţă.

În grădiniţă, jocul reprezintă modalitatea cea mai importantă prin care copilul primeşte informaţii, iar învăţarea este considerată drept impuls principal al dezvoltării inteligenţei.

Programa şcolară creează premisele unui parcurs educaţional flexibil, adaptat atât la particularităţile de vârstă, precum şi intereselor şi nevoilor individuale ale şcolarilor mici, astfel încât asigură reuşita debutului şcolarităţii la 6 ani.

Sunt puse în valoare „obiective de ordin atitudinal datorită potenţialului interactiv şi motivant pe care îl asigură, sprijinind nevoile emoţionale, de adaptare şi de relaţionare specifice acestei vârste".[17]

Exemplele de activităţi de învăţare urmăresc să realizeze „scenarii" didactice cât mai diverse care să stimuleze motivaţia intrinsecă pentru învăţare (învăţare prin joc, prin cooperare, manipularea unor subiecte, realizarea unor modele sau desene pentru rezolvarea unor situaţii concrete).

Raportul joc-învăţare se modifică în favoarea învăţării. Jocul cu forma sa didactică însoţeşte şi uşurează sarcinile învăţării, asigură realizarea continuităţii grădiniţă-şcoală, facilitând adaptarea copilului la activitatea şcolară.

Adaptarea la noile condiţii în cadrul şcolii aduce în viaţa copilului aspecte noi pe plan intelectual, afectiv şi social. Dacă treapta anteşcolară se caracterizează prin joc, etapa şcolară pune învăţarea în centrul activităţii copilului. Spre deosebire de joc, care este o activitate liber acceptată ce produce satisfacţii, învăţarea ca formă a muncii este o activitate impusă din afară, care se efectuează într-un ritm susţinut, solicită eforturi şi urmăreşte scopuri pe care copilul nu le înţelege de la început.

Şi jocul didactic şi învăţarea solicită efort din partea copilului. Sunt jocuri care antrenează copilul până la epuizare, după cum unele activităţi de tip şcolar solicită în prea mică măsură efortul copilului. Oricât ar fi de epuizante unele jocuri din punctul de vedere al consumului energetic, nu se răsfrâng negativ asupra personalităţii copilului, după cum unele activităţi şcolare cu un consum energetic redus devin obositoare, epuizante, cu un coeficient mare de solicitare psihică.

Pentru lămurirea acestor enigme trebuie să pornim de la deosebirea esenţială dintre joc şi învăţare din punct de vedere al suportului motivaţional, respectiv al mobilelor care le declanşează şi întreţin:

- prin structura sa psihologică jocul este motivat intrinsec, pe când învăţarea, mai ales în faza iniţială este motivată predominant extrinsec;

- jocul este însoţit întotdeauna de plăcere şi răspunde intereselor imediate ale copilului, ceea ce face să nu apară în joc senzaţia de oboseală;

- activitatea de învăţare îi apare copilului ca ceva impus din exterior, fără a răspunde unor interese imediate;

- jocul oferă câmp liber manifestării şi spontaneităţii, generează bucurii, satisfacţii, pe când învăţarea îi apare copilului ca o constrângere impusă de o autoritate externă;

- în jocul didactic copilul întrezăreşte un rezultat imediat, care-l stimulează, iar rezultatul învăţării nu-i satisface, pentru moment, nici o trebuinţă.

De aceea, solicitarea psihică şi efortul pe care învăţarea şcolară le presupune, trebuie integrate într-un ansamblu psiho-social concret, în care se intersectează factorii de personalitate cu cei ai mediului în care este integrat copilul. Efortul pe care trebuie să-l depună copilul este un răspuns la solicitările externe şi este o expresie a atitudinii sale subiective faţă de aceste solicitări.

Din punct de vedere pedagogic, învăţământul trebuie să vizeze ambele aspecte, orientându-se întotdeauna după modelul jocului care le include într-un tot unitar. Oricât de mare ar fi solicitarea intelectuală în învăţare, aceasta nu poate fi pusă doar pe seama complexităţii sarcinii fără referire la înclinaţiile şi mobilurile celui care învaţă.

Saltul de la efortul în joc la efortul în învăţare se înscrie ca unul din mecanismele psihologice ale adaptării active ale copilului la solicitările tot mai accentuate ce i le impune activitatea de învăţare. Jocul îmbinat cu elemente de muncă constituie o formă de realizare a unei

atitudini corecte față de muncă atât în procesul de învățare, cât și în afara lui. În învățământul primar se realizează o îmbinare armonioasă între activitatea de învățare și joc, sub directa îndrumare a învățătorului.

CAP.II

DEZVOLTAREA COPILULUI ÎN TEORIA ÎNVĂŢĂRII SOCIALE

Teoreticienii acestei abordări avansează ideea că personalitatea sau comportamentul copilului se dezvoltă ca urmare a interacţiunii sociale – prin recompense şi pedepse, imitare, identificarea cu anumite modele de rol şi conformarea la expectanţe. În cursul dezvoltării copilului intră în joc toate procesele sociale: percepţia socială şi înţelegerea comportamentului oamenilor, rolurile sociale, comportamentele asociate şi comunicarea, atât verbală cât şi non-verbală.

Primul contact al copilului cu lumea exterioară are loc, în mare masură, prin gesturile, mimica şi vorbele persoanei care are grijă de el. Toate acestea îi pot oferi copilului o experienţă destul de variată: ridicarea şi strângerea în braţe sunt diferite de mesajul verbal, iar zâmbetul părinţilor constituie un tip de stimulare diferit de zâmbetul afişat de copil atunci când este gâdilat. Din această diversitate de comportamente pe care le manifestă părinţii (nu trebuie neapărat ca părintele să fie principala persoana care are grijă de copil), copilul începe să îşi formeze cunoştinţele asupra lumii.

După cum au arătat mulţi cercetători, în special Schaffer (1971), copilul are o tendinţă mult mai puternică de a reacţiona la oameni, decât la alţi stimuli din mediul său, cum ar fi licăririle de lumină sau zgomotele. La copil pare să existe o tendinţă de sociabilitate foarte puternică şi foarte bine conturată.

O altă modalitate importantă de interacţiune între adulţi şi copii este imitarea. S-a dovedit că până şi copiii foarte mici imită expresiile mamelor lor, iar mamele afişează deseori expresii faciale exagerate atunci când le vorbesc copiilor. Stern (1977) a arătat că bebeluşi de câteva săptămâni se angajează în interacţiuni cu mamele lor, în care imită expresiile acestora.

Plânsul poate fi de asemenea considerat o modalitate de comunicare. Pentru un copil neajutorat locomotor acesta este o strategie esenţială pentru supravieţuire. Mamele îşi dezvoltă adesea o capacitate de înţelegere a plânsului copilului lor, diferenţiind situaţiile în care copilul este flămând, are dureri sau este furios.

Una din cele mai importante variante de comunicare între mamă şi copil, asupra căreia s-au concentrat numeroşi cercetători este contactul vizual. Fitzgerald (1968) a constatat că dilatarea pupilelor, care este o cale prin care semnalăm inconştient afecţiunea faţă de alte persoane, este un semnal pe care îl transmit şi copiii, mai ales faţă de părinţii lor, începând chiar de la vârsta de patru luni. Înainte de această vârstă îl afişează la vederea oricărei figuri. Acest aspect sugerează două lucruri, mai întâi că persoanele care interacţionează cu copilul vor primi şi alte mesaje în afară de zâmbet, care le arată că şi copilului îi face plăcere interacţiunea, în al doilea rând se observă că pe la patru luni copilul începe să aibă preferinţe în privinţa persoanelor din jurul său.

Atunci când analizăm fenomenul de durată al dezvoltării copilului, putem observa că acesta presupune un proces de socializare, în care copilul învață să se conformeze normelor societății și să acționeze adecvat. Deși acest proces poate implica expectanțe diferite de la o societate la alta, se pare că natura foarte sociabilă a copiilor presupune o disponibilitate foarte mare de a învăța și de a răspunde la influențele sociale.

Există trei modalități principale de încurajare a socializării la copil, prin procesul de imitare și identificare, prin educația directă, implicând pedepse și recompense și prin transmiterea expectanțelor sociale. Majoritatea teoreticienilor învățării sociale consideră că procesul de imitare și de identificare este cel mai important dintre cele trei.

II.1 Imitarea

Copilul observă și imită persoanele din jurul său: copiii mici se joacă adoptând roluri sociale și imitând adulții pe care i-au văzut în aceste roluri. Toate aceste lucruri fac parte din procesul prin care copilul învață o gamă de comportamente pe care le poate utiliza mai târziu.

Imitarea este deseori descrisă drept o „scurtătură" în învățare. Aceasta presupune copierea unei anumite acțiuni sau a unui set de acțiuni și permite copilului să dobândească o serie de deprinderi fizice, rapid și eficient. Prin imitare copilul este capabil să învețe mai mult decât ar putea prin învățarea directă.

II.2 Identificarea

Este un proces care se realizează în două etape și este implicat în învățarea bazată pe observație. Deseori, un copil va învăța un stil mai general de comportament asumându-și un rol complet sau modelându-se după o altă persoană. Identificarea are loc într-o perioadă mult mai mare de timp decât imitarea și se crede că, în mare măsură, învățarea rolurilor sociale, cum ar fi învățarea rolului de gen și sex, are loc prin procesul de identificare.

Prezența modelelor de rol este foarte importantă în dezvoltare. În jurul copilului trebuie să existe oameni pe care acesta să îi poată copia, ca să își poată forma o idee despre felul în care o ființă umană reală se comportă într-un anumit rol social.

Astfel de modele de rol îi oferă copilului o linie de ghidare, care-l va orienta spre un comportament adecvat în viață. Bandura și colaboratorii (1963) au realizat o serie de experimente prin care au investigat imitarea la copii. Aceștia au constatat că nu toate modelele au fost imitate în mod egal. În principiu, copiii au imitat modelele pe care le-au considerat similare lor, de exemplu pe cele de același sex.

Alți cercetători au investigat felul în care stimulii pozitivi (cum ar fi lauda sau încurajarea) pot influența învățarea prin imitare. Dacă o purtare agresivă a copilului este ignorată sau pedepsită

de către adulți, atunci este mai puțin probabil ca acesta să repete acest comportament. Însă, acțiunile agresive care au consecințe satisfăcătoare pentru cel ce agresează, au o probabilitate mai mare de a se repeta.

Mussen și Rutherford (1963) au investigat efectele pe care cordialitatea și apropierea dintr-o relație le pot avea asupra procesului de identificare. Au constatat că băieții care au relații de afecțiune calde cu tații lor obțin, în principiu, scoruri mai mari la testele de masculinitate decât băieții a căror relație cu tatăl este mai rezervată. Același lucru este valabil și pentru fete: cu cât relația cu mamele lor este mai strânsă, cu atât mai puternică este identificarea cu feminitatea.

Din aceste studii putem vedea că imitarea și identificarea pot fi mecanisme importante de învățare pentru copii. Alte tipuri de studii au investigat aspecte diferite de învățare socială, precum efectele diverselor tipuri de pedepse asupra copiilor. Deși copiii învață foarte mult prin imitare și identificare, există și unele comportamente care sunt dobândite prin intermediul reacțiilor directe din partea adulților și, deseori, aceasta este o modalitate importantă de pregătire a copiilor pentru a se comporta conform exigențelor societății.

II.3 Autoîntarirea.

Oamenii își definesc standarde de succes pentru propriul comportament în diferite situații și prin raportarea la aceste standarde își autoadministrează recompense și pedepse pentru atingerea și depășirea standardelor. Autoîntăririle și pedepsele iau cel mai adesea forma unor întăriri emoționale (mândria și satisfacția în primul caz, rușinea și culpabilitatea în cel de-al doilea). Depresia face și ea parte frecvent din setul de pedepse autoadministrate. Setul inițial de standarde de apreciere este învățat de regulă prin modelare, în principal de la părinți sau de la alte persoane semnificative în copilărie.

Deși fiecare societate modelează comportamentul copiilor săi prin recompense și laude (sau prin amuzamentul și atenția adulților, pe care copiii le consideră recompense), există o altă latură a educației pe care fiecare societate o utilizează: pedepsirea purtării rele sau neadecvate social.

Tipul de pedepse pe care le utilizează părinții pare să se coreleze foarte bine cu dezvoltarea unui simț puternic al conștiinței la copil.

Un studiu efectuat de Mackinnon în 1938 a arătat ca studenții care s-au dovedit că au o conștiință puternică (nu au copiat la un test atunci când au avut ocazia), suferiseră pedepse psihologice de la părinții lor, iar cei care au trișat (deci nu aveau probabil o conștiință puternică) suferiseră pedepse fizice.

Când vorbim despre pedepse fizice nu sugerăm doar lovirea copiilor. Studiul a inclus și pedepse ca: interdicția de a ieși din casă, suprimarea banilor de buzunar. Pe de altă parte, în pedepsirea psihologică nu este necesar nici un tip de „amendă", dar copilului îi este reproșată

rănirea pe care a produs-o părintelui sau altei persoane, ori este făcut să se simtă vinovat şi responsabil de acţiunile sale. Relaţiile sociale constituie aspectul de bază al acestor tipuri de pedepse. Copilul simte că acţiunea sa i-a dezamăgit pe părinţi sau că a cauzat inutil suferinţă altcuiva, dar în afară de a-şi cere scuze, nu poate face nimic în compensaţie.

Hill susţine (1964) că motivele pentru care pedepsele psihologice par să fie atât de eficiente în producerea unei conştiinţe puternice la copii, au la bază actul de a-şi cere scuze. Treptat, acesta se interiorizează, astfel încât, în loc să spună doar „îmi pare rău", copilul ajunge chiar să îi pară rău şi, mai târziu, să se simtă vinovat şi responsabil. Pe de altă parte, dacă este pedepsit fizic, copilul poate vedea lucrurile mult mai superficial, ca pe o amendă pe care trebuie să o plătească pentru un comportament neadecvat, dar nimic mai mult. Deci, singurul efect al pedepsei fizice ar fi teama de a nu fi descoperit şi nu neapărat dezvoltarea unei conştiinţe puternice.

Pentru copii, importanţa explicaţiilor, pentru a li se clarifica expectanţele adulţilor şi motivele regulilor, este un alt aspect al socializării, care poate diferi de la un grup social la altul. Explicaţiile par să încurajeze copilul să se comporte sociabil. Un alt factor foarte important în dezvoltarea copilului este felul în care acesta înţelege ceea ce se întâmplă în jurul său şi raţiunea pe care o dă regulilor şi comportamentelor observate.

CAP. III

ETAPELE SOCIALIZĂRII COPILULUI

Primul pas spre cunoasterea copilului este foarte importanta. A-i vorbi, a-l plimba, juca, culca si manca impreuna cu el nu este suficient. El are nevoie si de colegi / prieteni de varsta lui sau apropiata varstei lui. Cauta sa-l lasi cu alti copii pentru a-i vedea reactia din timpul jocului si felul lui de-a se comporta cu cei din jur.

Jocul de unul singur este frumos, dar nu tine mult timp; de aceea, atunci cand are posibilitatea, este bine sa se joace cu cei cu care vine in contact. Daca nu-i face placere sa puna mana pe jucariile lui si alti copii i se va spune ca nu va avea toate jucariile si ele se pot imprumuta pentru scurt timp, iar jocul este mai frumos cu mai multi copii. E bine sa fie el primul care ofera jucaria pentru a se juca colegul de langa el sau sa ceara frumos jucaria de la alt copil fara a o strica, multumindu-i la inapoiere.

Jocul impreuna cu prietenul il antreneaza si-l pune in diferite ipostaze. Daca jocul decurge frumos, fara incidente si accepta regulile, inseamna ca a pornit pe drumul cel bun si isi va face usor prieteni.

Joc si placere. Stand la bloc si avand spatiu de miscare mic, recomandat este sa se frecventeze un parc sau un loc special amenajat unde copiii se intalnesc si se joaca impreuna. Il urmariti si indrumati deoarece este la inceput de drum si asa se formeaza. Important este sa-si doreasca sa mai fie dus acolo si frica fata de anumite aparate de la locul de joaca va disparea. In acest fel, va pierde din energia acumulata, face miscare, va dori sa fie printre copii si nu in fata televizorului sau calculatorului.

Integrarea copilului in colectiv intr-o institutie se va realiza usor daca a fost pregatit din timp si ai parcurs pasii mentionati mai sus. Inainte de a-l inscrie intr-o gradinita e bine sa vizitezi institutia. Asa ai posibilitatea sa vezi reactia lui.

Va fi atras de jucarii, de copii, de spatiu, vezi ce-i place mai mult, cat sta, daca doreste sa mai ramana sau te trage sa pleci mai repede acasa. Daca doreste sa plece perioada de acomodare va fi mai mare, iar pentru a preveni acest lucreu mai faci doua - trei vizite scurte la institutia unde l-ai inscris si fa-l sa-i placa ceva acolo. Copilul care se joaca unde il duci fara sa tina seama de tine se va acomoda foarte usor in colectiv.

Pentru reusita in socializare a copilului este bine sa:

- il ajuti sa se poarte frumos cu cel cu care vine in contact.
- ii lauzi fapta buna, iar daca a gresit (lovit, stricat, vorbit urat) ii spui atunci de ce esti suparat pe el.
- nu-i critici munca comparand-o cu cea a altor copii; se va simti jignit, va refuza sa mai lucreze sau nu va mai manifesta interes, va intra in conflict cu unii copii.
- il incurajezi si ajuti cand are nevoie.
- daca copilul necesita o perioada mai mare de acomodare in gradinita urmeaza sfatul celui care primeste copilul. Daca vei sta langa el, perioada de acomodare va fi mai mare.

La unii copii se va face program special in primele doua/trei saptamani, in special la copiii de 3 ani (vor fi luati cu ½ sau 1 ora mai devreme). Daca nu vi se cere, aveti incredere in personalul unitatii. Lasati numarul de telefon pentru a fi contactat in caz de nevoie.

- sa nu alegeti dumnevoastra prietenii copilului. Va veti mira poate unii pe cine a ales ca partener de joaca. Nu va ingrijorati, ci doar urmariti-i progresele si modul de comportare si interveniti numai daca e nevoie.

- sa luati masuri cand vi se aduce la cunostinta ca unele fapte se repeta (musca, bate, loveste…) daca nu le stopati la timp, devin automatisme si greu se mai pot corecta.

- nu e rau sa impuneti anumite reguli, incurajati-l cand credeti ca a facut fapte laudabile oferindu-i ceva ce i-ati promis.

- invatati-l sa-si recunoasca vina / fapta imediat si nu-l certati, altfel nu va mai spune niciodata (am varsat apa, am spart ceasca…); uneori il puteti ajuta in alta directie spunandu-i „cred ca ti-a tremurat mana ca nu ai mancat si de aceea ai scapat ceasca jos'' Socializarea este primul pas important din viata copilului. Daca il realizam, urcusul pe treptele care urmeaza se ve reliaza mult mai usor.

III.1 Socializarea copilului

Socializarea reprezinta procesul de transformare continua a individului din fiinta biologica intr-un subiect al unei culturi specifice(Bernstein). Desi aptitudinea de socializare este o caracteristica esentiala a naturii umane, la nastere, facultatile intelectuale, afective, de relationare, actionale exista numai in stadiu de virtualitate; pentru a se dezvolta, ele necesita un context social capabil sa ofere copilului situatii multiple de comunicare sociala si afectiva.

Prin socializare se transmit si se structureaza:

– modalitatile de comunicare: sisteme de coduri lingvistice, simbolice, expresive (non-verbale);

– modele sociale de comportament pe baza unor norme functionale considerate ca valori intr-o anumita cultura;

– seturi instrumentale (modalitati de cunoastere, de invatare etc.);

– posibilitati de relationare interpersonale ca si forme de comportament caracteristice vietii de grup;

– modelarea motivational-afectiva a individului.

Mecanismele socializarii: adoptarea succesiva de status-uri si roluri sociale (prescolar, scolar, adolescent etc.), invatarea sociala, invatarea institutionalizata, jocul, imitatia, identificarea,etc.

Socializarea incepe in copilarie, se continua intr-o forma marcata pána in stadiul de adult si mai putin dupa (socializarea continua). Finalitatea sa este reprezentata de adaptarea si integrarea in societate si in lumea valorilor.

Conditii ale socializarii copilului in familie

Reusita / nereusita socializarii prin intermediul grupului familial sunt conditionate de:

- Climatul afectiv: atunci când acesta este echilibrat, caracterizat de un nivel inalt de satisfactie obtinut in relatiile cu ceilalti parteneri ai actului intepersonal, el constituie o premisa importanta a maturizarii intelectual-afective a copilului.

- Dezechilibrele emotionale, tensiunea, violenta, conflictualitatea vor fi de incriminat in primul rând atunci când avem de-a face cu diferite forme de tulburari de comportament, dar si cu retardari intelectuale, care adesea nu sunt conditionate atât genetic cât social.

Simetria / asimetria familiei: in familie, relatiile de rol ale parintilor trebuie sa fie simetrice si complementare; ele sunt reglate de exigente socio-culturale de care nu se poate face abstractie.

Absenta unuia dintre parinti este nefavorabila maturizarii, fie datorita faptului ca un singur parinte este nevoit sa-si asume sarcini cu valente contradictorii (afective si autoritare), fie datorita distorsiunilor ce pot interveni in comunicarea adultului cu copilul (afectiune excesiva, de exemplu).

Atitudine de acceptare / neacceptare a parintilor fata de copil. De multe ori neconstientizata, neacceptarea se poate manifesta in forme disimulate, de tipul comportamentelor autoritare, motivate

in plan constient prin grija pentru copil, sau al unor comportamente aparent acceptabile, cu ar fi supraprotectia.

Numarul de copii si locul in familie: copilul unic are multe sanse sa creeze o situatie problematica deoarece el va focaliza afectivitatea adultilor care vor avea tendinta sa-l supraprotejeze. Familiile cu doi sau trei copii favorizeaza maturizarea afectiva, realismul in relatiile interpersonale si capacitatile adaptative.

Concept central care, in cel mai larg sens, se refera la toate acele procese si interactiuni complexe si multi-aspectuale care transforma fiinta umana intr-un membru participant activ al societatii.

Pe scurt , termenul se refera atit la modurile in care devenim, cit si la cele in care suntem facuti sociali; White (1977), de exemplu, sugereaza ca aceasta ar descrie "procesul lung si complicat al invatarii traiului in societate".

Orice individ trebuie să acorde o deosebită atenție grupului social din care face parte, așadar nu poate exista in afara unei experiențe de grup. Nașterea, creșterea, educația, asigurarea traiului zilnic, locul de muncă etc. sunt doar câteva etape prin care trece omul in decursul vieții sale.

Însă, pentru ca individul (copil, adult, vârstnic) să poată trăi intr-un mediu social, trebuie să respecte unele norme și reguli importante pentru societate. Aceste reguli după care se ghidează individul in viața socială au și caracter social, motiv pentru care sociologia pune accent pe socializare.

Socializarea nu este un proces mărginit și temporar, pentru că orice individ participă vrând-nevrând la viața socială și trebuie să se adapteze permanent schimbărilor care apar in societate, fiind tot timpul supus unor cerințe și provocări sociale.

Omul nu se poate realiza ca personalitate decât in cadrul societății dezvoltându-și potențialitățile și subordonându-i-se. Pentru om adaptarea se realizează in raport cu mediul natural și mijlocit prin intermediul modelelor formatoare, prin integrarea muncii și prin existența modiului social in raport cu care se realizează adaptarea omului.

Întreaga evoluție a copilului este reductibilă la un proces de socializare care incepe odată cu nașterea și chiar inaintea acesteia. Pavel Mureșan (1980, p. 19) propune următoarea definiție conceptului de socializare: "proces de integrare și adaptare a persoanei la viața socială prin insușirea in cadrul familiei, școlii, instituțiilor, organizațiilor, profesiei, etc., a produselor culturale care ii permit conviețuirea in societate: limba și alte mijloace de comunicare, modele culturale ale societății respective, modurile de gândire, profesiunea, normele și valorile morale, juridice, științifice, politice, rolurile sociale, etc."

Învățarea socială reprezintă unul din mecanismele de bază ale socializării. Copilăria ca primă etapă a vieții, se întinde pe o perioadă de aproximativ zece ani și constituie etapa de maximă importanță pentru întreaga dezvoltare ulterioară.

Traseul inserției individului în viața socială plenară, care incumbă și dezvoltarea personalității sale axiologice, nu este unul liniar și uniform. Se pot desprinde două mari faze: socializarea primară și socializarea secundară.

III.2 Socializarea primară

Socializarea primară - sau socializarea propriu-zisă - are loc în copilărie și prin care individul, născut doar cu potențialități pentru viața socială, devine un membru efectiv al ei, achiziționând cunoștințe, deprinderi, atitudini și comportamente umane.

Se interiorizează lumea socială, se cristalizează versiunea subiectivă a realității (socioumane) obiective. Agenții ce mediază această interiorizare (internalizare) sunt în primul rând persoanele semnificative (G. H., Mead, 1934, îi denumește " significant others", apud. Iluț, 2004) și, întrucât copilul se naște într-o structură socială dată, persoanele semnificative (dintre care părinții ocupă locul central) îi sunt oarecum impuse.

Acești "alții" relevanți, apropiați cu care copilul se identifică, îi mediază relitatea modificând-o în raport cu propria lor experiență de viață și cu propria lor poziție în spațiul social. Lumea socială apare, astfel, personalității în dezvoltare, filtrată prin acestă dublă selectivitate (statutul economic și profilul axiologic al persoanelor semnificative).

De exemplu, un copil din păturile sărace nu numai că absoarbe perspectiva respectivelor pături asupra lumii sociale, ci o absoarbe colorată de particularitățile atașate ei de părinții lui.(P.Berger și T. Luckmann, 1967, apud. Iluț, 2004).

În procesul interacțiunii dintre individul în creștere și ceilalți, are loc formarea eului și a identității de sine. Treptat, prin socializarea primară, copilul ajunge la transgresarea situațiilor și persoanelor specifice, învață roluri și atitudini generale.

Dacă mama arată întotdeauna o atitudine negativă față de el când se murdărește în timpul mesei și dacă această atitudine va fi manifestată de alte persoane semnificative (tatăl, sora mai mare, etc.), generalitatea normei se va extinde în subiectivitatea copilului. Pasul decisiv urmează când el realizează că toată lumea înconjurătoare este împotriva practicii vizate.

Trecerea de la rolurile și atitudinile unor persoane semnificative concrete la un "altul generalizat" (G. H., Mead, 1934, "the generalized other", apud. Iluț, 2004) reprezintă recunoașterea societății ca atare și atingerea stabilității, a consistenței și continuității propriei autoidentificări.

Copilul își reprezintă acum nu numai o identitate personală față de cutare sau cutare persoană, ci și o identitate în general, care, subiectiv, este resimțită ca aceeași, indiferent de indivizii pe care îi întâlnește.

Prin socializarea primară se stabilește o simetrie, bineînțeles nu totală, între realitatea obiectivă și cea subiectivă. Conținutul specific, ordinea și programul a ceea ce se interiorizează variază de la o cultură la alta, de la unele grupuri sociale la alte grupuri. Copilul nu alege persoanele semnificative, identificarea cu ele este cvasiautonomă. Lumea apare copilului ca o lume socială, reală, așa cum o definesc ceilalți (semnificativi).

La această vârstă J. Piaget vorbește de realismul moral, adică tendința copilului de a considera datoriile și valorile care se referă la ele ca subzistând în sine și ca impunându-se în mod obligatoriu, oricare ar fi împrejurările în care este angajat individul.

Una dintre temele abordate frecvent de catre teoreticienii și practicienii educației o reprezintă învățarea prin cooperare.

In randul cadrelor didactice,este foarte larg raspundita opinia ca numai relatiile competitive genereaza o motivatie adecvata pentru invatare.

In ultimele decenii,cercetatorii s-au ocupat de amenajarea grupului ca mediu de invatare,evidentiind eficienta ridicata a grupurilor de copii ce indeplinesc o sarcina de invatare comuna,astfel grupul devine un grup social specific ce mediaza,in timp,schimbari cognitive fundamentale la nivelul fiecarui membru.Climatul grupei are un foarte mare impact asupra perceptiilor pe care le au copiii si cadrele didactice,reflecta motivele pentru care ei lucreaza (sau nu lucreaza) impreuna,capacitatea de a discuta impreuna si de a-si analiza critic ideile si reflecta caracteristicile comune de invatare.

Aspectele emotionale, intelectuale si interactionale ale vietii in grădiniță nu mai pot fi separate,ceea ce este valabila nu doar la nivelul grupei,ci si la nivelul grădiniței ca organizatie.

Instruirea in grupuri mici constituie o alternativa din ce in ce mai uzitata de intercunoaștere,deoarece instruirea frontala,simpla logistica de a conduce 20-25 sau mai multi copii,limiteaza optiunile instructionale.Aproape din necesitate,cadrul didactic devine punctul central.Intr-adevar,este dificil desi nu imposibil sa evitam ca instruirea cu un grup mare sa fie altfel decat centrata pe profesor.

Exista momente cand instruirea frontala,centrata pe profesor,este intru totul adecvata,desigur ;dar putem anticipa si fatal ca o mare parte din timp va fi dedicata procedurilor de producere si mentinere a ordinii.

Prin impartirea clasei in grupuri mici,responsabilitatea fiecarui copil fata de grup creste foarte mult.In loc sa reprezinte a 26-a parte dintr-o grupă de 26 de copii,prescolarul reprezinta un sfert dintr-un grup de 4.Nu mai trebuie sa astepte ca alti 26 de potentiali participanti sa-si spuna parerea inainte ca ea sau el sa poata fi implicat intr-o activitate.

Principala dilema in privinta gruparii prescolarilor o reprezinta echilibrul dintre ordine si structura versus diversitate umana si varietatea curriculumului cu scopul de a optimiza invatarea.

Cel mai frecvent,activitatile in grupuri mici sunt initiate pentru ca preşcolarii :sa discute anumite teme sau evenimente ;sa se angajeze in activitati de luare a deciziilor ;sa realizeze instruirea in cadrul grupului mic ;sa cerceteze/investigheze anumite probleme sau intrebari.Cadrul didactic trebuie sa decida in legatura cu : metodele pe care le va folosi ;organizarea clasei ;compozitia grupelor ;dezvoltarea expectatiilor grupului ;coordonarea si evaluarea muncii in grup.

Cadrul didactic are numeroase responsabilitati atunci cand se desfasoara activitatile pe grupe,variind de la cea de instructor la participant si consultant.Uneori,el adopta o pozitie neutra,determinandu-i astfel pe copii sa-si asume intreaga responsabilitate pentru ceea ce fac si spun.Una dintre primele reguli referitoare la evaluarea activitatii pe grupuri mici este ceea de a fructifica fiecare ocazie,pentru a evalua calitatea muncii in grup,aprofundarea intelegerii diferitelor aspecte abordate sau cresterea gradului de cooperare

Invatarea prin cooperare reprezinta folosirea grupurilor mici in scopuri instructionale,astfel incat-lucrand impreuna-copiii isi maximizeaza atat propria invatare,cat si a celorlalti colegi.

Printr-o astfel de organizare a situatiilor de invatare,preşcolarii deprind intr-un mod pozitiv unii de altii,iar aceasta interdependenta pozitiva ii conduce la devotament fata de grup.

III.3 Socializarea secundară

Socializarea secundară este legată de diviziunea socială a muncii şi de distribuirea socială a cunoştinţelor. Ea presupune internalizarea cerinţelor, informaţiilor, valorilor promovate de diferite instituţii specializate.

Dacă în socializarea primară individul asimilează lumea socială, prin socializarea secundară el îşi însuşeşte realităţi parţiale, "sublumi". Ea înseamnă trecerea de la lumea copilăriei, "de acasă", la o lume mai eterogenă. Şi aici sunt persoane semnificative, dar acestea sunt mai puţin stabile şi individul nu are control asupra lor. El poate renunţa la unele în favoarea altora şi total în vederea menţinerii identităţii propriu. Conştient sau spontan, individul va selecta din potenţialul relaţiilor interpersonale pe acelea care îi confirmă şi întreţin autoidentificarea şi stima de sine.

Intrarea în socializarea secundară ar coincide, în general, cu trecerea la pubertate şi adolescenţă şi a condiţiilor de statut socioprofesional. Ea înseamnă o resocializare în condiţiile în care realitatea socioculturală în care intră este diferită de cea de la prima socializare.

Când traiectoria de viaţă a individului continuă în acelaşi mediu sociocultural, socializarea secundară merge în prelungirea celei primare fără conflicte şi fără nevoia restructurării axiologice. Socializarea secundară se extinde dincolo de adolescenţă şi depinde în mare parte de interacţiunile dintre tineri şi contextele sociale.

CAP.IV

CREȘTEREA ȘI SOCIALIZAREA COPIILOR ÎN FAMILIE – PROBLEMĂ A EXERCITĂRILOR ROLURILOR PARENTALE

Rolurile din cuplul conjugal format din soț și soție se extind în cadrul familiei, continuându-se cu cele de tată și mamă îndeplinind aceleași obiective de împărțire și distribuire a aceluiași buget de timp, material și afectiv, în direcția copilului.

Preocuparea părinților pentru creșterea și educarea copiilor a constituit o dominantă a familiei tradiționale nu numai în societatea noastră.

Modul cum s-a realizat acest deziderat este total diferit de la societate la societate, ca și de la etapă la etapă. Cu toate că ne interesează doar modelul pe care tinerii soți îl aplică în procesul de socializare, în perioada de creștere a copilului până la vârsta școlară, nu putem omite că socializarea copilului presupune întreaga perioadă pe care copilul o petrece în familia sa, până la atingerea vârstei adulte.

Deși în contextul de față am pus în discuție comportamentul rolului de tată și mamă pentru părinții tineri (până la 27-28 de ani) incluși în câmpul nostru de investigație, problema rolurilor educaționale ale părinților în familie este prezentă în toate tipurile de familie, indiferent de criteriile avute în vedere în eventuale diferențieri.

În evoluția studiilor asupra familiei sunt identificate investigații care supun atenției rolul categoric slab al familiei, în mod concret al părinților, în realizarea educației în mod direct. F. Aries susține, referitor la rolul părinților în educație, că acesta se observă ca fiind foarte vag – ajungând până la dezinteres față de copii – în societățile aristocratice ale secolului XVIII din Europa Occidentală. Multe familii își plasau proprii copii în alte familii, atât pentru întreținere cât și pentru formare.

Mai mult decât educația, chiar preocuparea pentru creșterea copiilor din partea mamelor era pusă la îndoială în perioada societăților tradiționale – această grijă crescută a mamelor pentru creșterea și educarea copiilor fiind o caracteristică a societăților moderne. C. Lewi-Strauss, completând aspectul structural parental, atrage atenția asupra unor modele pe care copiii le învață și le preiau, atât de la societate cât și de la familie, în întreaga pregătire pentru formarea propriei familii, deci, adăugăm noi, într-o socializare profamilială.

La fel ca în cazul studiilor asupra familiei în general, și în cele referitoare la funcția educativă de socializare se disting clar teoriile sociologice clasice.

Funcționalismul susține funcția educativă a familiei în raport cu un sistem social oarecare, în contextul interacțiunii membrilor săi, care urmăresc:

1. Transmiterea şi interiorizarea modelului cultural specific, cu scopul menţinerii, organizării şi funcţionării sistemului social respectiv.

2. Identificarea unor poziţii legitime pentru individ şi plasarea lui în aceste poziţii care, recunoscute de către modelul cultural specific, vor contribui la menţinerea unui consens social.

Orice funcţie, deci şi funcţia educaţională a familiei, presupune un proces compus din transformări interne, care prin influenţele asupra sistemului social, poate contribui la menţinerea ordinii interne. R.K. Merton, definind, în contextul funcţionalismului, educaţia drept o acţiune desfăşurată de către generaţia adultă pentru socializarea generaţiei tinere, atrage atenţia înţelegerii acestei funcţii a familiei (ca şi pentru oricare dintre funcţiile specifice unui subsistem social), atât de către actor cât şi de către observator, în acelaşi mod.

Funcţia educaţională a familiei este înţeleasă ca o funcţie vitală specifică (oricărui subsistem îi sunt specifice funcţii prin care acesta îşi asigură evoluţia şi existenţa normală), fără de care familia nu s-ar menţine (T. Parssons,B. Malinowski).

Nu putem omite profundele schimbări produse evoluţiei familiei de către evoluţia societăţii româneşti în perioada actuală, în care modificările în exercitarea oricăror roluri familiale au determinat modificări şi în rolul de tată şi/sau mamă.

Spre deosebire de funcţionalismul clasic, neofuncţionaliştii consideră că prin realizarea funcţiei educaţionale familia poate să-şi asigure şi adaptarea la multe structuri sociale, fapt prin care contribuie la menţinerea acestora, prin conservări şi prin reproduceri. De asemenea, aceeaşi funcţie poate să contribuie la adaptare prin schimbarea unor structuri specifice familiei, ceea ce nu conduce la dezintegrarea familiei, ci la menţinerea ei. Văzută în acest sens, funcţia educaţională a familiei realizează şi adaptarea acestor structuri interne, pe lângă transmiterea modelelor culturale.

Pornind de la această perspectivă în care educaţia familială realizează atât funcţionarea cât şi adaptarea familiei, constructivismul susţine că educaţia familială este capabilă atât de schimbări cât şi de construiri. Familia devine, astfel, mijloc de construire a comunităţii din care face parte, datorită capacităţii de a pregăti copiii ca actori sociali, în stare să realizeze şi altceva în comparaţie cu părinţii, în mediul lor social.

Teoriile conflictualiste aduc în prim plan realizarea educaţiei în familie, prin menţinerea şi reactualizarea raporturilor de putere între părinţi şi copii.

Prin transmiterea unor modele culturale sunt transmise acele modele specifice claselor cărora aparţin şi sunt astfel legitimate relaţiile de dominaţie/ supunere în cadrul reproducerii sociale.

Interesante sunt propunerile teoriilor interactive vizând funcţia educaţională a familiei, mai ales într-o viziune ecologistă.

U. Bronfenbrenner propune un model ecologic al dezvoltării fiinţei umane în care copilul este considerat centrul unui ecosistem format din patru niveluri:

1. Nivelul microsistemic, care conține entități cu rol educativ direct, nivel care poate funcționa ca entitate educațională integratoare a copilului (școală, grupul de joacă, grupul educațional, familie).

2. Nivelul mezosistemic – conține interacțiunile între microsisteme.

3. Nivelul exosistemic, integrează microsistemele, mezosistemul și grupurile de apartenență ale părinților care determină practicile educaționale.

4. Nivelul macrosistemic, alcătuit din modele culturale care influențează în mod direct rolurile părinților și ale copilului în familie. Aceste modele culturale dau direcția, sensul și coerența mediului educativ al copilului.

În multe situații trebuie, susține creatorul acestui model, să avem în vedere elemente și mecanisme, prin care procesul educațional intern familiei este influențat, și prin care rolurile parentale sunt completate de alte rețele de servicii profesionale, sociale.

O altă concepție în același context ecologic este prezentată de J. Kellerhals și C. Montadon, care susțin situarea familiei în centrul unui mezosistem, la încrucișarea a două axe:

• Axa competențelor pe care familia le recunoaște celorlalte entități funcționale educative;

• Axa modului de implicare a familiei în activitatea acestora.

Această concepție ne propune patru modele de funcționare a mezosistemului în care se manifestă rolul central al familiei.

1. Modelul opoziției – familia nu recunoaște atribuții consistente din partea celorlalte entități în educarea copilului, nu acceptă și nici nu crede că este necesar ca acestea să intervină în proces.

2. Modelul delegării – familia recunoaște anumite atribuții ale unor agenți externi similari, însă rolurile educaționale ale părinților primează când aceștia nu consideră oportună o intervenție în direcția unor acțiuni comune.

3. Modelul medierii – familia recunoaște anumite disponibilități specifice unor instanțe externe acesteia, care implică și conexiuni între ele și părinți, în relațiile dintre copii și acești factori educativi.

4. Modelul cooperării – familia recunoaște competențe consistente tuturor factorilor cu disponibilități educaționale, dar își atribuie rolul coordonator în realizarea acestor cooperări.

Putem susține că asemenea modele pot fi surprinse și în tipul în care anumite familii din societatea noastră concep realizarea rolurilor parentale educative.

Într-un mod mult mai concret, în lucrarea menționată sunt prezentate două categorii de valori diferențiate în funcție de structurile macrosociologice, nivel de instruire a părinților, categoria socială și profesională a tatălui, dar și în funcție de structuri microsociologice, interacțiuni familiale, rol al membrilor familiei etc. Ne sunt prezentate ca funcționale patru categorii de valori:

• autoreglarea și acomodarea – valori cu caracter instrumental;

• cooperarea și sensibilitatea – ca valori expresive.

Autoreglarea este valorificată prin următorii indicatori: autonomie, independență, încredere și siguranță în sine, raționament logic, spirit critic; reflectă capacitatea unui subiect de a-și propune obiective, de a le urmări și de a se orienta în complexul de informații care îl prezează.

Acomodarea, redată prin indicatorii: muncitor, întreprinzător, prevăzător, organizat, responsabil, descurcăreț, abil, demn de încredere, presupune aptitudinea unei persoane de a se ralia unor convenții sociale, de a-și onora obligațiile către o activitate sistematică, de a persevera etc.

Cooperarea ne orientează spre înțelegerea unui subiect cu devotament social, spirit civic, orientat către relațiile cu ceilalți, preocupat de rezolvarea problemelor comunității, receptiv la solicitările grupului etc.

Sensibilitatea pune în discuție capacitatea creativă, imaginativă, construirea unui ideal, gust estetic, simț al umorului, trăsături care se pot evidenția prin indicatorii: spiritual, nostim, imaginativ, creativ, sensibil, hotărât în convingeri etc.

Din cercetările efectuate s-a constatat că:

a) Majoritatea părinților pun accent pe valori instrumentale; în cadrul unei piramide sociale, vârful este dominat de autonomia și responsabilitatea subiecților care își proiectează obiective pe termen lung.

b) La baza piramidei stau valori dominate de acomodare, care urmăresc realizarea unor obiective pe termen scurt.

Din studiul acțiunii și rolului acestor patru categorii de valori dependente educațional putem surprinde două dimensiuni intersectabile, în evoluția acțiunii rolurilor parentale în procesul de socializare a copiilor:

a) coeziunea internă – presupune modul în care grupul familial se definește și își definește fiecare membru, cu predispoziții de identificare cu celălalt și de autonomie personală;

b) integrarea externă – reflectă modul în care grupul se deschide către exterior, dar preferențial și restrictiv, pentru că asemenea contacte, ca și schimbul de informații cu exteriorul, prezintă potențiale pericole la adresa coeziunii, a consensului și armoniei familiale. Asemenea preferințe pot conduce și la împliniri profesionale ca și la echilibru familial.

Din perspectiva coeziunii familiale, pot fi văzute patru tipuri de familie, care manifestă modalități specifice în realizarea rolului parental în plan educațional.

1. Familiile de tip paralel caracterizate prin autonomie și încredere, închise în general, ezită și evită contactul cu exteriorul, cu roluri categoric diferențiate, cu domenii de activitate, dar și de interes clar și precis limitate – activități în comun foarte rar, nedeterminate, doar întâmplător. Asemenea familii preferă ca variabile acomodarea subiecților la convențiile specifice acestora.

2. Familia de tip bastion – cu o tendință pronunțată spre închidere, orice legătură cu exteriorul este considerată periculoasă și are un caracter frustrant. În interior este valorizată în mod dominant orientarea spre valori instrumentale.

3. Familiile de tip tovărășie – sunt categorie deschise, cu scopul de a îmbogăți relațiile interne, de a facilita comunicarea. Pe plan intern, spiritul comunitar domină spiritul individual, ca și consensul, care elimină la maximum posibil disensiunile opționale.

4. Familiile de tip asociație – arată o puternică autonomie și independență a membrilor, care se subordonează doar parțial familiei. Se dezvoltă mult raporturi cu exteriorul, dar nu subordonate intereselor grupului sau familiei, valorificând expresivitatea și autoreglarea.Din același context ar putea fi prezentată și teoria rețelelor, care plasează copilul în centrul unei rețele formate din persoane și instituții. R.C. Kohn, definind rețeaua ca: „ existența unor «poli» dispersați în spațiul geografic și social, legați între ei prin legături de natură diferită, fiecare aflându-se potențial, în relație cu ceilalți" (pag. 175), delimitează trei niveluri tipologice de analiză a acestora.

1. Constelația personală – egocentrică, cuprinde subiecți ca „poli' cu care intră în contact o unitate socială oarecare, în raport cu un domeniu de interes expus.

2. Rețeaua personală – pune în discuție atât legăturile directe ale unității de referință cu „polii" configurației sale, cât și relațiile dintre acești poli, – în modul perceput de către subiectul supus rețelei.

3. Realitatea socială supra-individuală – care reprezintă un ansamblu de relații ale fiecărui pol cu fiecare. Rolul parental se evidențiază mai consistent, concomitent cu îngrijirea și educarea copiilor. În multe discuții este pusă problema modului în care părinții își manifestă rolul educațional în familie, sau care ar fi direcțiile pe care le vor avea în vedere acești părinți, atunci când rolul parental depășește îngrijirea în scopul creșterii copilului, ajungând la educare în scopul socializării acestuia.

Există și în acest sens direcții în evoluția investigațiilor sociologice privind manifestarea rolurilor parentale și rolul familiilor în educația copiilor. Pornind de la modelul evidențiat de conceptul pedagogie explicită (caracter discursiv), P. Bourdieu și J.C. Passeron trec la pedagogie implicită (caracter practic) și ajung la conceptul de strategie educațională prin care acordă părinților rolul de a proiecta și realiza educația copiilor, în funcție de așteptările lor (ale părinților) într-un context social dat.

Fundamentându-și cercetările din punctul de vedere al concepției constructivist-structuraliste, cei doi autori susțin ca rol al părinților transmiterea unor valori specifice cuplului social din care fac parte. Altfel spus, copiii vor prelua acele modele comportamentale specifice claselor sociale din care părinții lor fac parte, datorită capitalului cultural pe care-l dețin, îl oferă și

îl impun copiilor, adică acele conduite de viaţă care convin cel mai mult apartenenţei lor profesionale, de clasă şi se regăsesc în habitaclul de clasă.

Mai aproape de perioada noastră, în urma unei cercetări, B. Lahier readuce în actualitate rolul categoriei sociale şi al veniturilor părinţilor în socializarea copiilor. Astfel, se poate susţine că în familiile în care se observă o stabilitate profesională, a veniturilor ca şi a relaţiilor sociale (inclusiv domestice şi de menaj), copiii se orientează spre activităţi destul de complexe, cu eforturi susţinute, cu proiecte destul de îndrăzneţe, chiar dacă urmăresc un timp destul de lung. În contrast cu familiile dinainte, situaţiile delicate, şomaj, despărţire, divorţ etc. atrag o orientare spre formarea copiilor cu interese dominate de prezent. Au fost puse în discuţie şi orientările familiilor care aparţin claselor „populare", în care socializarea este dominată de norme şi principii specifice unei ordini domestice, norme şi principii care se văd şi în relaţiile copilului cu celelalte unităţi sociale externe.

Melvin L. Kohn, referindu-se la asemenea diferenţe nu numai sociale, ci şi de sex, evidenţiază tendinţa „taţilor" cu o poziţie profesional-ocupaţională superioară, în realizarea unui rol educaţional în funcţie de gradul de libertate al profesiei şi ocupaţiei. Prin contrast, acei „taţi" cu o poziţie profesional-ocupaţională scăzută îşi propun să orienteze copiii spre conduite cu tendinţe extrinseci, care vizează: nivelul veniturilor, beneficiile obţinute, timpul de muncă, nivelul de libertate ocupaţională şi securitatea socială. Din asemenea opţiuni am putea susţine o legătură între nivelul şi poziţia profesional-ocupaţională a tatălui şi gradul de libertate şi autonomie al copilului în formarea sa.

Autorul menţionat extinde aprecierile, în urma studiilor, şi asupra mamelor, la care tendinţa spre asigurarea unei cariere profesionale a copiilor este raportată direct la distribuirea rolurilor materne, între obiectivele şi pretenţiile activităţilor profesionale şi cele domestice specifice vieţii familiale.

Destul de clar sunt evidenţiate influenţele părinţilor în preluarea de către copii a unor roluri profesionale, atât în mod precis, atribuindu-şi anumite roluri ocupaţional-profesionale, cât şi în procesul de socializare a acestora. Transmiterea unei profesii şi/sau ocupaţii din tată-n fiu a fost, pentru o perioadă, o problemă de primă importanţă aproape pentru orice familie, dar odată cu modernizarea societăţii şi a familiei, a început să-şi piardă din importanţă. Cu toate acestea, pot fi evidenţiate lucrări care pun în discuţie posibilităţile preluării unor roluri profesionale în familie. Multe studii accentuează rolul familiei în socializarea profesională, distingându-se relaţii între cultura profesională şi transmiterea unor roluri profesionale de la părinţi la copii.

Aceste tendinţe pot fi observate şi în sensul receptării unor asemenea predispoziţii în funcţie de sexul copiilor şi în raport de dependenţă faţă de sexul părinţilor – tatăl transmiţând rolul profesional fiilor, iar mama, fiicelor. Transmiterea şi preluarea rolurilor specifice sexului este legată şi de cele specific domestice, roluri care sunt aşteptate de către părinţii care au avut orientări directe

în influențarea fiilor și fiicelor în aceste sensuri. Astfel apar, în multe situații zilnice, preocupări din partea părinților de a indica diferențiat activități pe care trebuie să le desfășoare băieții, separat, sau altele decât fetele.

Bell susține aceste tendințe determinate de trei categorii de raționamente logice:

1. Logica tradiției – părintele consideră întotdeauna ca normal și bun ceea ce știe și poate transmite pe plan comportamental, din ceea ce a preluat din generațiile precedente.

2. Logica funcționalistă – diferențierea rolurilor în funcție de sex poate conduce la îndeplinirea unor sarcini obiective pentru familie.

3. Logica utilității sociale, care susține că realizarea obiectivelor conduce la evitarea sancțiunilor în favoarea unor beneficii și chiar recompense, chiar dacă sunt simbolice.

IV.2 Transmiterea rolurilor parentale în familiile din societatea românească actuală

În studiile efectuate asupra unor familii compuse din soți tineri, ca și în investigația întreprinsă asupra comportamentului tinerilor, am încercat să surprindem modul de transmitere a unor roluri parentale care să fie preluate de către copii în procesul de socializare pe care aceștia îl parcurg.

Aspectul pe care îl supunem atenției în lucrarea de față este constituit din transmiterea rolurilor domestice, dimensiune care este pretinsă de majoritatea familiilor ca formă a socializării. Modurile în care se realizează în practică asemenea deziderate sunt diferite, în funcție de mai multe criterii care dimensionează specificul unei familii.

Astfel, putem vorbi de diferențe în preluarea unor roluri domestice de către copiii din familii, în funcție de:

I. Mediul de rezidență:

A. – din mediul rural;

B. – din mediul urban.

II. Nivelul de studii al părinților

A. – familii cu 8 și mai puțin de 8 clase;

B. – familii cu școală profesională și/sau liceu;

C. – familii cu studii superioare;

Există diferențe și în cadrul familiei în care soțul sau soția face parte dintr-o categorie.

III. Profesia și ocupația părinților

A. – muncitori în activități productive și servicii, în domeniul privat și/sau de stat;

B. – funcționari publici și în domeniul particular;

C. – specialiști cu studii superioare în domenii: – administrație publică, economic, învățământ, cercetare, ocrotire socială, tehnic-industrial.

Putem arăta că în familiile din mediul rural se continuă, în mare parte, modul tradițional în transmiterea rolurilor parentale în mod dominant în interiorul familiei, ca și în exteriorul acesteia, atât la fete cât și la băieți. Fără a identifica multe distincții în funcție de ceilalți factori (II, III), putem susține transmiterea și preluarea unor roluri domestice în locuință și în gospodărie în mediul rural de către mame și respectiv fete. Nu numai că mamele transmit asemenea roluri, dar sunt cele care urmăresc însușirea și internalizarea unor îndemânări și deprinderi în desfășurarea unor activități care au aceeași importanță în cadrul familiei – indiferent de cine le desfășoară. În ordinea cronologică a preluării unor asemenea atribuții, ca și în ponderea pe care o dețin, am putut realiza ierarhia din tabelul.

1. Aceeași perspectivă o putem avea în vedere și în cazul transmiterii unor atribuții în cadrul rolului de tată – fiul învățând din modul cum tatăl desfășoară anumite atribuții (vezi tabelul 2).

Identificăm trei trăsături dominante ale acestei transmiteri de roluri specifice familiei rurale actuale:

Pregătit masa, activități în bucătărie,activități în grădină.
Îngrijire păsări și animale.
Activități în întreținerea culturilor
Pregătiri pentru sărbători.
Curățenie, ordine, igienizare
Activități economice în agricultură întreținerea culturilor.

1. Evidențiind noua evoluție a familiei și a individului în societatea actuală,ca și problematica resurselor, multe opinii susțin un caracter normativ-direcționist în transmiterea și preluarea acestor atribuții din rolurile parentale. Copiii, în asemenea mediu, nu se limitează doar la a învăța și/sau la a completa asemenea roluri, ci înlocuiesc, în multe situații, mama sau tatăl în exercitarea unor atribuții, devenind o sursă de forță de muncă, mai ales în familii cu ambii soți având ocupații ritmice și stricte. În asemenea situații, aspectul opțional din partea copilului este diminuat la maximum în anumite perioade, timpul liber al unui copil sau adolescent fiind diminuat considerabil; mai mult, este diminuat și timpul afectat pregătirii școlare.

2. Preluarea și exercitarea unor asemenea roluri constituie pentru tinerii din mediul rural o recunoaștere a personalității lor și o apreciere a prestigiului pe care îl pot câștiga prin aceste manifestări. Chiar dacă sunt constatate anumite nonperformanțe pe plan școlar și anumite limitări în comportamentul cotidian,aceste preluări de roluri pot diminua unele aprecieri negative, pe seama compensării cu rezultate pozitive din aceste sfere de activitate.

3. Fie că vorbim de caracterul normativ, fie că avem în vedere prestigiul tânărului, modul cum sunt preluate anumite atribuții din rolurile parentale constituie elementele prin care poate fi identificat adultul care va înlocui părintele în cadrul gospodăriei și al întregii proprietăți a familiei, dimensiuni care în familia din mediul urban sunt observate doar în anumite condiții specifice.

Un mod aparte în care putem studia transmiterea rolurilor părinților în comportamentul copiilor îl constituie observarea familiilor care desfășoară activități economice instituționalizate în domeniul prestării unor servicii și/sau comerciale. În aceste familii, unele activități pot fi desfășurate de către copii în funcție de sex, vârstă, deprinderi, sau complexitatea activităților. Sunt, astfel, recunoscute situațiile când copiii nu doar ajută, ci preiau activități clare, cu un program formal, chiar dacă în cele mai multe cazuri sunt ilegale; copiii și adolescenții care lucrează în ateliere de reparații și întreținere auto, TV, radio, în brutării, în diverse activități comerciale.

Chiar dacă nu se pune, în mod categoric problema unei profesii – dar sunt și asemenea posibilități –, în asemenea situații copilul/ adolescentul poate să învețe asemenea roluri, și poate să contribuie și la obținerea unor venituri, ambele dimensiuni contribuind la aceeași formare a personalității viitorului adult.

Credem că poate fi îndreptățită aprecierea că acest proces de socializare în transmiterea rolurilor părinților are un caracter de parteneriat, fiind conștientizat ca necesar de către ambele părți.

În termeni destul de diferiți se discută despre aceeași transmitere și preluare a rolurilor parentale în cadrul familiilor din mediul urban – unde diversitatea condițiilor își pune amprenta pe întregul comportament familial.

Și în acest context copiii pot învăța și prelua anumite atribuții în interiorul locuinței, pe plan domestic, în funcție de sexul și vârsta copiilor, dar și în funcție de celelalte trei criterii propuse mai înainte: nivelul de studii, profesia și ocupația părinților.

Astfel, fiicele preiau unele roluri domestice de la mamele lor, însă în condiții diferențiate – în cazurile mamelor cu ocupații și studii de nivel mediu, fetițele trăiau îndrumate și îndemnate mai mult spre tipuri de atribuții în interiorul locuinței; în cazurile mamelor cu studii superioare și cu profesii adecvate, acestea promovează un status-rol modern pentru fiicele lor, care nu trebuie să se apropie prea mult de bucătărie. Ponderea fiicelor care preiau asemenea atribuții scade și o dată cu

creşterea pregătirii profesionale şi a nivelului de studii ale fetelor, în cazul mamelor cu studii şi ocupaţii medii.

Spuneam că sfera atribuţiilor pe care le poate prelua o fiică, dar şi fiu, de la mamă este altfel structurată, deşi mai variabilă, dar mai puţin consistentă din punctul de vedere al timpului afectat. Se observă o distribuire a unor asemenea roluri în familiile în care activităţile ocupaţionale ale mamei nu permit acoperirea unor sarcini în anumite momente ale unei zile sau în anumite perioade date.

Spre deosebire de familiile rurale, în familiile din mediul orăşenesc această preluare a unor roluri materne, deşi este acceptată, nu constituie pentru tinerele fete şi adolescente o preocupare şi un element comportamental motivat – aspiraţiile spre asemenea preluări şi internalizări diminuându-se considerabil în cazurile mamelor cu o ocupaţie de prestigiu: jurist, medic, patron, care constituie pentru fiicele lor exemple în aceste direcţii, profesionale, şi nu în plan domestic.

Este interesant de surprins preluarea acestor roluri în două situaţii mai aparte în perioada actuală:

a. în cazurile familiilor cu mama şomer;

b. în cazurile cu mama (singură sau împreună cu soţul) care desfăşoară activităţi de întreprinzător – individual sau în comun cu alte persoane.

Putem arăta că mamele aflate în şomaj direcţionează în mod deliberat fetele spre alte activităţi decât cele domestice, atribuindu-şi ele cea mai mare parte a activităţilor din familie, propunându-le doar acele activităţi care le plac. Susţinem curăţenie,ordine,igienă.Cumpărături.Asigurarea unor obligaţii (plata unor servicii).Supravegherea fraţilor.Întreţinerea relaţiilor sociale.

Activităţi menaj în bucătărie.Activităţiculturale, că un asemenea comportament poate fi explicat ca urmare a tendinţei de a-şi compensa cât mai mult din diminuarea activităţii profesionale şi ocupaţionale. Specifică este, de asemenea, transmiterea unor atribuţii fiicelor şi fiilor de către mamele „patron", care se manifestă distinct faţă de cazul altor mame, cu alte profesii. Asemenea mame îşi orientează copiii (nu numai fetele) în mod predominant spre activităţi economice în afara locuinţei.

Sunt situaţii când problema fundamentală a familiei o constituie obţinerea unor venituri cât mai consistente şi problemele domestice sunt marginalizate fie voit, fie fiind obligaţi de condiţiile specifice. Pentru aceste familii, activităţile domestice specifice menajului au un caracter limitat temporar de sarcinile economice pe care trebuie să le îndeplinească.

Cazurile în care copiii din aceste familii preiau şi îndeplinesc roluri parentale sunt destul de puţine şi cu o durată destul de redusă, pentru că întregul sistem de aspiraţii ale unui asemenea tânăr este dominat de modelul oferit de către familie.

Aceeaşi specificitate a „urbanului" este observată şi în transmiterea unor roluri de către tată băieţilor, în familiile de la oraş. Deşi apare destul de variată, preluarea unor atribuţii de către copii, prin care să înveţe anumite roluri, este slab constituită.

Băieţii sunt atraşi de activităţile specifice tatălui, dar acestea sunt puţine în interiorul locuinţei în comparaţie cu cele din exteriorul acesteia. Mai multe exteriorizări ale rolului tatălui sunt surprinse şi preluate de către copil din ceea ce face tatăl pe plan profesional, ocupaţional, relaţional, social etc., decât din ceea ce face în interiorul locuinţei. Dominante sunt activităţile sociale, relaţiile cu prietenii, participările la activităţile din timpul liber, faţă de cele de întreţinere şi efectuarea curăţeniei sau de menaj, care sunt sporadice şi cu caracter limitat. Rămân constante atribuţiile avute în cazul anumitor lucrări de reparaţii şi întreţinere în locuinţă, ca şi cele afectate cumpărăturilor.

Foarte puţine sunt diferenţele observate în funcţie de nivelul de educaţie, ca şi în funcţie de profesia şi/sau ocupaţia pe care o are tatăl. În societatea noastră,rolul tatălui este predominant economic şi profesional faţă de cel domestic al mamei.

Putem arăta, şi în cazul transmiterii rolului tatălui, diferenţe în cazul situaţiei tatălui şomer şi a tatălui patron. Am surprins un grad mai acut de afectare vizavi de starea de şomer a tatălui în comparaţie cu a mamei, stări care îi diminuează acestuia considerabil status-rolul în familie.

Această situaţie se extinde şi în procesul de socializare a copiilor şi mai ales în trasmiterea şi preluarea unor atribuţii de către copii. Deşi rata şomajului masculin este mai mică decât cea din cazul femeilor, taţi şomeri există, iar rolul parental este diminuat doar pe plan economic, pentru că oricum participarea tatălui şomer la activităţile domestice nu este cu mult mai diferită faţă de cea a taţilor ocupaţi cu serviciul normal. Nu putem nega că tatăl şomer preia o parte a sarcinilor soţiei ocupate, dar nu am putut surprinde faptul că tinerii adolescenţi ar fi tentaţi să preia asemenea exteriorizări ale rolului de tată. Mai mult, sunt tentaţi spre o diversificare profesională pentru a avea acces mai facil la un serviciu, mai degrabă decât să-şi îndrepte atenţia spre învăţarea unor atribuţii domestice.

O puternică atracţie o are rolul tatălui, pentru copiii din familiile cu tatăl patron – acesta exercitând o puternică influenţă asupra întregului comportament al copiilor şi apoi al adolescenţilor. Tatăl patron este imitat aproape în tot ce face şi în modul cum face de către proprii copii, în funcţie de gradul de acces al acestora la activităţile tatălui. Pe planul domestic, al atribuţiilor în interiorul familiei, al locuinţei, copiii preiau anumite roluri ale tatălui, dar le acceptă doar pentru prezent – pentru viitor sunt convinşi că nu le vor mai realiza.

În familiile de la oraş, o categorie distinctă de familii transmit copiilor anumite roluri, pe care aceştia le preiau şi le îndeplinesc relativ uşor şi cu un grad de mulţumire. Este vorba de familiile care desfăşoară activităţi private – comerţ, alte servicii, dar în care lucrează şi cei doi soţi. Studiind asemenea cazuri am surprins preluarea şi învăţarea unor roluri de către copii în două direcţii:

A. În activităţile economice pe care le desfăşoară – copiii participă la multe dintre acestea, asigurând o parte a forţei de muncă necesare şi contribuind la obţinerea unor venituri. Aceste activităţi depăşesc timpul liber al copilului şi tânărului – afectându-i (ca şi în mediul rural) timpul pentru educaţie, pentru activităţi culturale etc.

B. Aceeaşi copii şi tineri preiau multe dintre atribuţiile parentale în interiorul familiei şi al locuinţei, în aceleaşi condiţii ca şi în primul caz, fără să aducă venituri, dar suplinind o altă persoană. În ambele direcţii putem evidenţia şi aici caracterul de parteneriat al participării copiilor la activităţile economice şi sociale ale acestor tipuri de familii.

CAP V.

SOCIALIZAREA COPILULUI CU DIZABILITATI

Orice individ trebuie să acorde o deosebită atenţie grupului social din care face parte, aşadar nu poate exista în afara unei experienţe de grup. Naşterea, creşterea, educaţia, asigurarea traiului zilnic, locul de muncă etc. sunt doar câteva etape prin care trece omul în decursul vieţii sale.

Însă, pentru ca individul (copil, adult, vârstnic) să poată trăi într-un mediu social, trebuie să respecte unele norme şi reguli importante pentru societate. Aceste reguli după care se ghidează individul în viaţa socială au şi caracter social, motiv pentru care sociologia pune accent pe socializare.

Socializarea nu este un proces mărginit şi temporar, pentru că orice individ participă vrând-nevrând la viaţa socială şi trebuie să se adapteze permanent schimbărilor care apar în societate, fiind tot timpul supus unor cerinţe şi provocări sociale.

Copilul cu dizabilităţi trebuie considerat ca făcând parte din societate. Nu putem să-l ascundem, nu are nevoie de mila noastră, ci de sprijinul nostru, permiţându-i să trăiască alături de ceilalţi copii, ca parte integrantă a comunităţii.

Pentru a socializa o persoană cu dizabilităţi este important:

•Să beneficieze de intervenţie individuală;

•Să participe la activităţile de grup.

Educaţia trebuie făcută posibilă pentru orice copil, pentru orice persoană cu dizabilităţi, atât în familie cât şi în grădiniţă, în şcoală, în grupuri sociale, în comunitatea locală.

Teoretic, fiecare copil tebuie să aibă şanse egale la educaţie. Practic, rămâne în afara şcolilor, a grădiniţelor un număr semnificativ de copii. Aceştia, cu timpul, vor fi marginalizaţi de către societate, nemaiputând fi niciciând socializaţi.

Referindu-mă la copiii cu dizabilităţi, este foarte importantă colaborarea specialiştilor din domeniul educaţiei speciale, a O.N.G.-urilor cu specific, cu colegii din învăţământul obişnuit.

Urmând deviza socializării copiilor cu dizabilităţi : « ÎNVĂŢÂND ÎMPREUNĂ, COPIII ÎNVAŢĂ SĂ TRĂIASCĂ ÎMPREUNĂ ! », tragem concluzia că termenul de socializare se referă, de fapt, la integrare. Integrarea şcolară reprezintă procesul de includere în şcolile de masă/clasele obişnuite, la activităţile formale şi non-formale ale copiilor consideraţi ca având cerinţe educative speciale.

Considerând şcoala ca principala instanţă de socializare a copilului, integrarea şcolară reprezintă o particularizare a procesului de integrare socială a acestei categorii de copii, proces care are o importanţă fundamentală în facilitatea integrării ulterioare în viaţa comunitară prin

formarea unor conduite şi atitudini, a unor aptitudini şi calităţi favorabile acestui proces.

Relaţia dintre normalizare şi integrare este, la rândul ei, una complexă. Un punct de vedere des invocat est acela că dacă normalizarea reprezintă scopul general, integrarea, în diversele ei forme, niveluri sau moduri, constituie mijlocul de atingere al normalizării.

Integrarea şcolară ca situaţie particulară a socializării, se poate defini, de asemenea, în două feluri:

• Într-un sens larg, care se referă la adaptarea oricărui copil la cerinţele şcolare;

• În sens retrâns, legat de problematica unor copii cu cerinţe speciale, în contextul normalizării, cuprinderea acestora în instituţii şcolare obişnuite, sau în moduri de organizare cât mai apropiate de acestea.

Şcoala şi familia, ca agenţi ai socializării, au un rol foarte important în integrarea copiilor cu dizabilităţi în învăţământul de masă. Aşadar, în urma deciziei că acel copil se va înscrie în învăţământul obişnuit , se iau măsuri pentru integrarea lui reală:

•Pregătirea clasei care va primi copilul;

•Pregătirea părinţilor copiilor;

•Pregătirea cadrului didactic care va prelua cazul;

•Adaptareaprogramei:

• Terapii specifice pentru copilul cu dizabilităţi;

• Evaluarea după criterii stabilite iniţial, se va evalua progresul;

• Crearea unei atmosfere calme, lucrând pe grupuri mici, educatorul supervizând şi îndrumând discret fiecare grup de elevi;

• Înainte de a vorbi, educatorul trebuie să se asigure că este linişte, atrăgând atenţia copiilor când va anunţa ceva important, deci şi copilului cu dizabilităţi să se asigure că recepţionează (ar putea fi nevoie ca anumite informaţii să fie decodificate special pentru el);

• Folosirea unui limbaj simplu şi direct, însoţit de mimică expresivă şi gesturi adecvate;

• Solicitarea copilului cu dizabilităţi să rezolve sarcini diferite, astfel încât să aibă timp să le încheie; de reuşita în aceste activităţi va depinde motivaţia lui pentru învăţare şi progresele înregistrate;

• Chiar dacă la început timpul necesar este mai lung pentru a finaliza o activitate, rezolvând singur sarcina, elevul este capabil de anumite perfomanţe şi astfel îşi îmbunătăţeşte imaginea de sine;

• Educatorul trebuie să păstreze față de copii aceeași atitudine; cu toții trebuie să stabilească reguli de comportare în grup , cu toții trebuie să le respecte;

• Păstrarea legăturii cu părinții, informându-i despre progresele copilului și despre modul în care își pot ajuta copilul acasă.

Analiza perspectivei psihologice a socializării copiilor cu dizabilități necesită pe de o parte, o abordare din punct de vedere al psihologiei individului și pe de altă parte, o abordare din punct de vedere al psihologiei colective (de grup).

Dacă privim problema din perspectiva psihologiei individului, atunci trebuie să evidențiem cunoașterea trăsăturilor dominante ale personalității copilului, reacțiile și comportamentele sale în diferite situații, conștientizarea de către copii a propriilor nevoi, identificarea căilor de satisfacere ale acestor nevoi. De asemenea, se va avea în vedere setul de interse și aspirații ale copilului care îi motivează orientarea selectivă și durabilă spre anumite activități și setul de atitudini care se manifestă în contextul relațiilor speciale.

Dacă privim problema din perspectiva psihologiei de grup, trebuie să urmărim stadiul intercunoașterii și aprecierii interpersonale dintre membrii grupului de elevi, stadiul coeziunii socio-afective care influențează dinamica grupului , stadiul conștiinței de sine a grupului ca rezultat al maturizării relațiilor și interiorizării setului de reguli și norme existente în viața și activitatea grupului.

În viața grupurilor sociale și școlare există și momente de disfuncționalitate care pot fi prevenite sau înlăturate prin intervenții focalizate pe:

• Schimbarea unor atitudini sau opinii necorespunzătoare;

• Sensibilizarea membrilor grupului față de anumite probleme;

• Satisfacerea unor cerințe ale grupului sau exprimarea unor păreri cu privire la reorganizarea grupului.

Educația atentă a acestor copii asigură o dezvoltare mai rapidă decât s-a considerat a fi posibil inițial, educația primită acasă și la școală/ grădiniță are un rol hotărâtor în dezvoltarea și socializarea acestor copii.

Putem să socializăm copiii cu dizabilități, indiferent dacă știm cauza dificultăților sale (tulburări de dezvoltare, leziuni neurologice). Cel mai important lucru este ajutorul timpuriu dat

copilului(în familie, grădiniță, școală).

Atitudinea pozitivă zilnică a adultului față de copilul cu dizabilități îl poate ajuta efectiv în dezvoltarea capacităților de comunicare . Copilul va comunica mai ușor dacă dorește să o facă , dacă dorește să exprime lucrurile pe care le trăiește.Folosind eficient capacitățile noastre de comunicare, vom putea stimula modul de comunicare al copilului.

Este foarte important ca un copil cu dizabilități să fie ajutat să devină cât mai independent posibil în toate acțiunile pe care le întreprinde.

Însă, orice demers în abordarea strategiilor de implementare a învățământului integrativ, sistemul de învățământ actual trebuie să pornească atât de la analiză la nivelul macro-social, cât și de la analiza la nivelul micro-social a acestei problematici.

Analiza micro-socială are în vedere :

• Disponibilitatea și interesul cadrelor didactice de a susține învățământul integrat prin activitățile desfășurate cu colectivul claselor pe care le au în primire;

• Acceptul părinților care au copii în clasele unde se practică integrarea- acest fapt evită posibile stări de tensiune sau conflict care se pot ivi pe parcurs;

• Actuala structură numerică a claselor din învățământul de masă permite integrarea ?

• Poate cadrul didactic să facă față unei abordări diferențiate a categoriilor de copii din clasă?

Însă, orice educator care-și centrează activitatea pe copil, nu trebuie să uite că:

• Fiecare copil este important pentru societate.

• Fiecare copil are nevoi speciale.

• Fiecare copil ae particularități specifice.

• Fiecare copil este unic.

• Cu toate că sunt diferiți , toți copiii sunt egali în drepturi.

Asigurarea compatibilității cu sistemul de educație europeană presupune un important efort al școlii românești, care are menirea de a-i forma pe copii în spiritul normelor, valorilor și exigențelor europene.

În acest sens, țara noastră s-a angajat să promoveze politici educaționale compatibile cu cele europene, printre care și asigurarea de șanse egale pentru toți, de aici reieșind necesitatea educației timpurii a copiilor de la cea mai fragedă vârstă.

Este important ca sistemul național de educație timpurie a copilului, să se dezvolte în contextul dat de Convenția pentru Drepturile Copilului, de Țintele Mileniului pentru Dezvoltare, care trebuie atinse până în 2015, și de precondițiile pentru integrarea europeană a României, ca membru cu drepturi depline.

Educația formală desfășurată în unitățile de învățământ, pe baza curriculum-ului național, și educația informală sau extrașcolară au împreună, într-o relație de complementaritate si condiționare reciprocă, un rol important, atât în transmiterea cunoștințelor, cât și în formarea competențelor intelectuale, a atitudinilor și comportamentelor necesare tinerilor, într-o societate democratică.

Preocupările privind adaptarea educației la cerințele în schimbare ale societății, precum și cele legate de aderarea la Uniunea Europeană, au condus la modificări importante ale structurii, organizării și administrării educației în România. După 2000, principalele schimbări au fost introduse prin Legea Nr. 268/2003 pentru modificarea și completarea Legii învățământului Nr. 84/1995 .

In contextul actual, guvernul, organismele și organizațiile internaționale consideră educația unul dintre cele mai eficiente mijloace de ridicare a standardelor de viață, de diminuare și prevenire a diferitor fenomene cu impact negativ asupra copiilor și tinerilor (abandon școlar, corupție, infracționalitate juvenilă, delincvență, muncă ilegală,) și de a oferi alternative pentru soluționarea situațiilor de criză, ca: sărăcie, excluziune socială, discriminare, acces limitat la informație etc. Studii comparative relevante asupra accepțiunii conceptului de "abandon școlar" în sistemele educaționale europene și sistemul educațional românesc.

Din această perspectivă, abandonul școlar este unul din conceptele care, prin caracteristicile lui cantitative și calitativ, oferă o imagine mult mai nuanțată asupra definirii, înțelegerii și operării cu ceea ce experții domeniului educației numesc "acces la educație, participare și progres școlar și social".

Din datele de care dispunem, rata anuală a abandonului școlar se învârte în jurul cifrei de 1%, cu extensii la 45%, diferențele valorice fiind identificate în funcție de ciclul școlar (primar, gimnaziu), de zonele de reședință (urban, rural), de sex (fete, băieți) de zona geografică dezavantajate economic și social. Există extensii ale valorii ratei de abandon sunt sesizabile, mai ales, în rândul copiilor romi (45% după informațiile oferite la Conferința OSCE din 2001 de la B ucurești, valori relative datorită absenței unor datelor primare reale despre această etnie).

Până în prezent, demersurile inițiate și realizate de către Ministerul Educației privind combaterea și eliminarea progresivă a fenomenului abandonului școlar au fost structurate și fundamentale de către Direcția Generală Învățământ în Limbile Minorităților Naționale și Accesul la Educație pe următoarele direcții:

Analiza fenomenului din perspectiva accesului la educație, participării și egalității de șanse;

Elaborarea unei strategii de programe şi proiecte educative şcolare şi extraşcolare destinate să ridice rata participării şcolare şi să faciliteze integrarea copiilor care au abandonat şcoala.

V.1Domeniul de competenţă:

- respectarea legislaţiei în vigoare referitoare la drepturile copiilor - elevilor aparţinând categoriilor sociale marginalizate din raţiuni diverse: economice, etnice, confesionale, defavorizate geografic etc. de a participa la instruire instituţională şi educaţie în conformitate cu principiile Constituţiei României, a documentelor programatice în vigoare şi a celor internaţionale la care România este parte;

- elaborarea proiectelor de acte normative privind învăţământul destinat acestor categorii de elevi;

- elaborarea şi monitorizarea programelor sau proiectelor MECT având acest obiectiv;

- punerea în aplicare a convenţiilor de colaborare cu partenerii strategici ai ministerului;

- respectarea prevederilor convenţiilor şi acordurilor semnate de România cu organisme, instituţii internaţionale, în elaborarea şi implementarea activităţilor specifice populaţiei - ţintă.

Răspunde de aplicarea legislaţiei în vigoare, privind accesul egal la educaţie şi învăţământ a categoriilor sus-amintite; modul de organizare al învăţământului cu această destinaţie: reţea, şcolarizare, încadrare; crearea bazei de date pentru elaborarea actelor normative specifice acestui tip de învăţământ.

Organizează, coordonează, elaborează şi redactează elemente de strategia formării iniţiale şi continue a cadrelor didactice din învăţământul cu această destinaţie precum şi metodologia aplicării acestor strategii.

Colaborează cu toate direcţiile generale în probleme ce vizează învăţământul pentru elevii aflaţi în situaţii marginale;ministerele a căror activitate are tangenţă cu problemele sus amintite; instituţii neguvernamentale interne şi externe;agenţi de finanţare interni sau externi; organizaţiile minorităţilor naţionale sau ale societăţii civile interesate de problematica copiilor aflaţi în situaţii de excluziune.

Problematica educaţiei copiilor, elevilor sau tinerilor (grupa de vârstă 15 - 18 ani) care se regăsesc în grupurile populaţionale şcolare dezavantajate sau aflate în situaţii de risc constituie una din "provocările" cu care se confruntă mediile politice, socio-economice, culturale sau civice din România.

Din acest punct de vedere, apariţia strategiilor guvernamentale în domeniu, ca documente programatice (Strategia pentru Îmbunătăţirea Situaţiei Rromilor, Programul Naţional Anti-Sărăcie, acte normative pentru eliminare oricăror forme de discriminare, a rasismului şi xenofobiei, reglementări privind statutul persoanelor care au dobândit statut de refugiat în România etc.)

reprezintă suportul normativ pentru elaborarea politicilor educaţionale adecvate şi concretizarea lor prin programe/proiecte iniţiate şi implementate de către ministerul de resort - prin direcţia sa specializată - în parteneriat cu diverse organisme interesate în problematica sus-amintită.

Concluzionând, se poate afirma cu certitudine, necesitatea educaţiei de la cea mai fragedă vârstă a copiilor, impusă de viaţă şi societatea democratică în care trăim, acordând şanse egale pentru toţi copiii, fără discriminări de orice natură, pentru a deveni cetăţeni buni şi competenţi ai spaţiului european, aceştia constituind prima generaţie a integrării europene.

V.2 Socializarea copilului in familie

Socializarea constituie procesul de continua transformare a individului „din fiinta biologica intr-un subiect al unei culturi specifice" (Bernstein).

Desi aptitudinea de socializare este o caracteristica esentiala a naturii umane, la nastere, facultatile intelectuale, afective, de relationare, actionale exista numai in stadiu de virtualitate; pentru a se dezvolta, ele necesita un context social capabil sa ofere copilului situatii multiple de comunicare sociala si afectiva.

Prin socializare se transmit si se structureaza:

– modalitatile de comunicare: sisteme de coduri lingvistice, simbolice, expresive (non-verbale);

– modele sociale de comportament pe baza unor norme functionale considerate ca valori intr-o anumita cultura;

– seturi instrumentale (modalitati de cunoastere, de invatare etc.);

– posibilitati de relationare interpersonale ca si forme de comportament caracteristice vietii de grup;

– modelarea motivational-afectiva a individului.

Mecanismele socializarii: adoptarea succesiva de status-uri si roluri sociale (prescolar, scolar, adolescent etc.), invatarea sociala, invatarea institutionalizata, jocul, imitatia, identificarea,etc.

Socializarea incepe in copilarie, se continua intr-o forma marcata pâna in stadiul de adult si mai putin dupa (socializarea continua). Finalitatea sa este reprezentata de adaptarea si integrarea in societate si in lumea valorilor.

Conditii ale socializarii copilului in familie

Reusita / nereusita socializarii prin intermediul grupului familial sunt conditionate de:

- Climatul afectiv: atunci când acesta este echilibrat, caracterizat de un nivel inalt de satisfactie obtinut in relatiile cu ceilalti parteneri ai actului intepersonal, el constituie o premisa importanta a maturizarii intelectual-afective a copilului.

- Dezechilibrele emotionale, tensiunea, violenta, conflictualitatea vor fi de incriminat in primul rând atunci când avem de-a face cu diferite forme de tulburari de comportament, dar si cu retardari intelectuale, care adesea nu sunt conditionate atât genetic cât social.

Simetria / asimetria familiei: in familie, relatiile de rol ale parintilor trebuie sa fie simetrice si complementare; ele sunt reglate de exigente socio-culturale de care nu se poate face abstractie.

Absenta unuia dintre parinti este nefavorabila maturizarii, fie datorita faptului ca un singur parinte este nevoit sa-si asume sarcini cu valente contradictorii (afective si autoritare), fie datorita distorsiunilor ce pot interveni în comunicarea adultului cu copilul (afectiune excesiva, de exemplu).

Atitudine de acceptare / neacceptare a parintilor fata de copil. De multe ori neconstientizata, neacceptarea se poate manifesta în forme disimulate, de tipul comportamentelor autoritare, motivate în plan constient prin grija pentru copil, sau al unor comportamente aparent acceptante, cu ar fi supraprotectia.

Numarul de copii si locul în familie: copilul unic are multe sanse sa creeze o situatie problematica deoarece el va focaliza afectivitatea adultilor care vor avea tendinta sa-l supraprotejeze. Familiile cu doi sau trei copii favorizeaza maturizarea afectiva, realismul în relatiile interpersonale si capacitatile adaptative.

Compozitia fratriei: diversificarea pe sexe în cadrul grupului fratern mixt este de natura sa atenueze rivalitatile în timp ce omogenitatea va accentua opozitia si confruntarea.

Modelele culturale ale familiei: copilul este de la început „prizonier" al unui anumit mediu cultural. De aceea, succesul sau esecul sau sunt, într-o oarecare masura, predeterminate de ceea ce i se ofera de timpuriu.

Stilul educativ practicat în familie: comportamentul autoritar (paternalist), exagerat permisiv (de tip matern) ca si comportamentul indiferent constituie factori importanti de predictie a esecului în dezvoltarea sociala a copilului.

V. 3 Socializarea copiilor si scoala

Socializarea este integrarea unui individ într-o colectivitate. Puţine colectivităţi, însă, sunt pure, adică sunt compuse din indivizi de aceeaşi vârstă, sex, etnie, convingeri religioase, convingeri politice, hobby, preferinţe muzicale etc. (numiţi câte alte criterii doriţi).

Adevărul este că nu sunt doi oameni la fel. Prin urmare, orice relaţie impune un anume efort de ajustare între persoane pentru a permite înfiriparea unei relaţii. Câtă vreme păstrăm deschis interesul pentru interacţiunea cu alţi oameni, socializarea este o chestiune perenă pe care o putem practica pe toată durata vieţii.

Acuza cel mai frecvent adusă sistemul de învăţământ acasă este aceea că împiedică socializarea copiilor. Dacă prin socializare înţelegem interacţiunea cu copii de aceeaşi vârstă din cartier în timpul pauzelor şcolare şi la ora de sport atunci tind să vă dau dreptate.

Colectivitatea şcolară se compune pentru preşcolari şi şcolari din aprox. 20 de copii de aceeaşi vârstă şi un adult (educator, învăţător). În ciclul secundar şi liceal apar mai mulţi adulţi în această

colectivitate. Colectivitatea școlară are rol formator pentru copii, iar eu ca părinte ar trebui să am tot dreptul să aleg cui încredințez educația copilului meu când nu sunt disponibil.

Părinții care își trimit copiii la școală știind ce fac, cred că acel unul sau mai mulți adulți cu pregătire în educație se vor implica în educația copilului lor atât de mult încât vor reuși în grupul celor 20 de elevi să facă mai mult decât ceea ce el/ea ca părinte nu reușește sau nu are timpul necesar să facă acasă cu un singur elev. Până la urmă ceea ce se realizează cu adevărat este faptul că elevul se deprinde cu sistemul în care un rol formator foarte important îl va juca colegii.

Copiii sunt de aceeași parte a baricadei, iar educatorii sunt de cealaltă. Copiii vor deprinde unii de la alții tot felul de metode de „supraviețuire" în sistem, astfel încât să creeze o bună impresie față de adulți cu un consum cât mai mic de resurse. Exclud din această interpretare pe elevii conștiincioși, puternic motivați de părinți, care folosesc școala ca pe un mijloc de elevare în societate. Dar chiar și aceștia pot fi deturnați de la nobilul lor scop.

Ceea ce susțin aici este că sistemul public școlar este construit în așa fel încât rolul formator al colegilor este mai pregnant decât al adulților. Este dreptul copilului meu să deprindă lucrurile cele mai bune de la adulți, prin integrarea într-o colectivitate cât mai pregătită și interesată pentru atingerea acestui scop. Cea mai avantajoasă colectivitate este una mixtă în care adulții trebui să aibă rolul formator pregnant și nu tovarășii de gașcă, bandă sau trupă.

Desigur creșterea rolului formator al colegilor este mai mare acolo unde educatorii au renunțat la rolul lor de agent formator, iar părinții au cedat la dreptul lor instituit de Dumnezeu în favoarea altor părți.

Părinții care își educă copiii în sistemul homeschooling doresc socializarea copiilor lor, dar preferă să-și exercite dreptul de a selecta contextele formatoare ale copiilor lor și să-i expună pe copii la colectivități în care adulții au un cuvânt mai greu de spus. Socializarea nu este dorită cu orice preț, mai ales cu prețul conformării la un sistem secularizat, în care religia a ajuns doar o superstiție și la un tipar uman în care respingerea autorității și stima de sine sunt singurele valori. Tot la fel cum copiii trebuie să aibă parte de modele, dintre care părinții sunt cele dintâi, părinții trebuie să aibă dreptul de a le alege pentru copiii lor.

Comportamentul social al copilului incepe din momentul in care vine pe lume. Modul in care parintii interactioneaza cu bebelusul il invata pe acesta la ce sa se astepte de la oameni. Primul prieten al copilului esti tu, mami sau tati – fiindca dupa ce vine in lumea asta mare si galagioasa, prima si cea mai importanta persoana pe care copilul se bazeaza neconditionat esti tu.

Esti principala lui sursa de confort, te cauta peste tot pentru ca iti poate recunoaste vocea din toate cele din jur – inca de pe cand era in burtica.

Un pas mai departe in dezvoltarea acestui comportament este privirea si recunoasterea fetelor, caci bebelusii parca ar fi genetic programati sa fie atrasi de fetele umane, fie ele adevarate, fie din poze, reviste sau filme.

Primul an de viata

Acum prietenii micutului sunt copiii cunoscutilor tai, ai rudelor voastre, cu care va intalniti ocazional. Faptul ca tu il faci sa se intalneasca mai des sau mai rar cu acesti copii nu inseamna ca se vor imprieteni sau ca va renunta la jucaria pe care o rontaie intre dinti sau la lopatica din manuta pentru a se juca cu ei.

Deoarece, la aceasta varsta, copiii nu stiu si nu inteleg ce inseamna sa imparti cu cineva, sa fii prieten cu cineva, ci au o regula simpla: "ce-am gasit e al meu". Trebuie sa il inveti incet, incet sa imparta jucariile.

Pana la doi ani majoritatea copiilor stiu deja sa vorbeasca, asa ca este momentul sa ii invatam pe cei mici sa isi exprime sentimentele eficient (bucurie, tristete), sa spuna "te rog", sa nu mai loveasca sau sa smulga jucariile din mana celorlalti.

Nu trebuie nici sa exageram cu socializarea, o ora de activitati langa ceilalti copii este suficienta pentru a ne atinge obiectivul, socializarea urmand a fi alternata cu alte activitati (colorat, modelat sau orice alte activitati individuale).

De asemenea, stai pe aproape in cazul in care ar putea aparea altercatii intre copii, fiindca este o varsta foarte potrivita pentru a-i da primele lectii legate de maniere.

La aceasta varsta, copiii nu se joaca cu ceilalti (desi par extrem de fericiti "la copii", ci alaturi de ceilalti, parand a se ignora reciproc, interactionand doar la nivel de schimb de jucarii, aceasta dupa un prim contact incarcat de curiozitate, cand se studiaza si uneori incearca sa se ia de manuta sau sa isi atinga fata).

Joaca in paralel, cum mai este numit acest tip de interactiune a copiilor de varsta prescolara, este "laboratorul" in care copilul incepe sa experimenteze relatiile mai complexe de prietenie de mai tarziu, cum sa faca fata emotiilor mai complexe, exersarea vorbirii, invatarea de noi abilitati.

Pana la trei ani multi dintre pitici ajung sa frecventeze gradinita, si asa apar primele prietenii. Prieten este acum cel care prefera sa se joace cu aceleasi jocuri sau jucarii, cel care rade impreuna cu copilul la aceleasi ghidusii sau, de ce nu, cineva cu o personalitate total opusa: un taciturn, introvertit, cu un copil in permanenta miscare, ei potentandu-se reciproc. Aceste prietenii nu dureaza de obicei, decat daca si parintii le incurajeaza.

La patru ani incep sa se organizeze "gasti", grupuri destul de fluide in ceea ce priveste "compozitia".
Intrarea in grup este foarte simpla: "Buna, eu sunt Andrei, vrei sa fim prieteni?", iar iesirea – la fel de necomplicata: "Nu mai sunt prieten cu tine".

Cum putem sa il ajutam sa isi faca prieteni? Da-i idei de jocuri pe care sa le propuna celorlalti, incurajeaza-l sa intre in jocurile in desfasurare ale altor copii, eventual, orice crezi tu ca l-ar putea ajuta sa-i atraga pe ceilalti. In anumite limite, desigur, fara a-l invata sa mituiasca copiii!

V.4 Socializarea copilului prescolar

In acesta perioada copilul intreaba si gandeste mult. Incearca sa traga concluzii, deseori eronate, pe baza informatiilor pe care le are, generalizandu-le.

Tot asa, ii este inca greu sa-si imagineze ca nu toata lumea traieste si gandeste ca el. Gratie eforturilor conjugate ale educatoarei, ale parintilor si datorita maturizarii sale, copilul incepe sa se descurce mai bine in scris.

Nu numai ca recunoaste numeroase litere si chiar cuvinte din carti, dar incearca sa le citeasca si sa le scrie, el poate silabisi un cuvant pe care-l vede scris si intreaba ce inseamna.

Copilul isi cunoaste prenumele, numele, adresa si varsta. El socoteste si numara bine, si uneori se antreneaza scriind cifrele. Recunoaste cifrele de pe cadranul ceasului si stie deseori ce trebuie sa faca la ora noua, la pranz sau la ora patru si jumatate.

El poate numara mai multe obiecte, dar ii este inca greu sa socoteasca folosind indexul si trebuie s-o ia de mai multe ori de la capat.

Cum se integreaza copilul in mediu social?

- Parintii sai sunt inca pentru el centrul lumii – ei sunt puternici si protectori.
- Se joaca mai linistit cu fratii si surorile mai mari, dar inca ii este greu, cand ramane singur cu un frate mai mic.
- Invata incet-incet sa se puna in locul altuia
- Foarte dornic sa-si faca prieteni de varsta lui si expune ideile, dar nu le impune, acceptand chiar ca un alt copil sa preia puterea

Care sunt activitatiile favorite pentru acesta varsta?

- Fetitele isi imbraca si isi dezbraca papusile si se joaca de-a mama.
- Baietii se joaca cu masinile, de-a razboiul, de-a pilotul sau de-a cowboy-ul. Activitatile de exterior si cele artistice ocupa inca un loc important.
- Copilul de aceasta varsta incearca deseori sa faca el insusi o carte, asociind imagini Ii place tot

atat de mult sa i se citeasca, dar gustul pentru povestile mai apropiate de realitate sau povestirile cu aventuri iau progresiv locul basmelor cu zane sau animale care vorbesc.

• Ii place foarte mult sa aiba un abonament, sau sa cumpere in mod regulat o revista pentru copii, pe care o asteapta si o rasfoieste cu mare placere.

• Interesul pentru muzica este acelasi, copilului ii place mult sa-si puna anumite discuri sau casete cu cantece si sa cante in acelasi timp.

• Danseaza cu usurinta in ritmul muzicii.

• Atractia pentru televizor este mai vie, iar copilul cunoaste bine, de acum, canalul si ora la care poate vedea programele sale preferate.

V.5 Rolul animatorilor socio-educativi in dezvoltarea personalitatii copiilor

Activitatile de timp liber se dovedesc a fi pentru toti copiii factori de dezvoltare, de desavarsire a personalitatii, iar acestea devin pentru cei inzestrati cu potential si talente deosebite un al treilea spatiu educativ de formare a copilului/ tanarului, alaturi de activitatile scolare si cele din familie.

Timpul copilului trebuie privit in globalitatea sa tinandu-se cont nu numai de timpul scolar, ci si de timpul sau familial, de cel extrascolar, de timpul liber.

Proiectul Scolii secolului XXI prevede asigurarea coerentei si comple-mentaritatii intre timpul scolar si timpul extrascolar.

Luarea in considerare a globalitatii timpului copilului duce la gasirea unor solutii care sa raspunda mai bine ritmurilor de dezvoltare, de lucru si de viata ale fiecarui copil, prin care sa-i aduca beneficii importante.

Activitatile extrascolare si de timp liber au rasfrangere directa asupra comportamentului scolar si familial, dar si asupra socializarii copiilor.

In acest sens este necesara o stransa colaborare intre scoala, familie, institutiile specializate pentru activitatile de timp liber, precum si deschiderea scolilor catre asociatii neguvernamentale si alte persoane specializate care pot actiona din exterior, prin eforturi concertate.

Tinand cont de importanta petrecerii timpului liber de catre copii intr-un mod cat mai placut si eficient, oferindu-se o gama cat mai larga de activitati care sa raspunda nevoilor, dorintelor si asteptarilor acestora, s-a cautat un cadru nou si dinamic in care sa se inscrie numerosi specialisti, animatori socio-educativi, reprezentanti ai societatii civile, voluntari din cartiere, alti parteneri, constituiti in echipe pluridisciplinare de lucru, care prin disponibilitatile lor sufletesti sa contribuie la realizarea unor proiecte de timp liber cu caracter educativ.

In cadrul acestor echipe, animatorii socio-educativi joaca un rol deosebit de important, pentru ca ei asigura un climat de lucru bazat pe respect, pe incredere, permitand realizarea proiectelor personale ale fiecarui copil, dezvoltarea autonomiei, a creativitatii, a imaginatiei ,fiecare lucrand in ritmul sau, dupa posibilitatile sale, fara constrangeri.

Relatiile de colaborare, munca in echipa, permit copilului sa se situeze mai bine in raport cu el insusi, cu ceilalti, cu lumea inconjuratoare, si ii sporesc dorinta de a lucra impreuna cu ceilalti pentru o reusita comuna.

Rolul animatorului este acela de a mentine un mediu favorabil exprimarii si de a satisface intr-o maniera echilibrata,interesele copilului,permitandu-i o dezvoltare naturală si armonioasa.

Proiectele de de timp liber si de insertie sociala propuse de animatori si echipa lor vizeaza un public larg, fiind destinate oricarui copil din cartierul respectiv care doreste sa participe la aceste activitati, (sub directa indrumare a echipelor de lucru plurdisciplinare) si raspund unei problematici.

Animatia de cartier este un sistem de comunicare care exercita anumite functii sociale:

- functia de adaptare la schimbarile sociale si de integrare ;
- functia ludica, recreativa;
- functia culturala si de educatie permamenta;
- functia de reglare sociala care presupune apropierea diverselor categorii sociale.

Activitatile de animatie se desfasoara pe baza proiectelor de animatie care sunt concepute in stricta concordanta cu problematica stabilita prin anchete, observatii, interviuri, si o documentare atenta. Aceste proiecte sunt elaborate de echipele de lucru, si urmaresc sa raspunda strict nevoilor si asteptarilor copiilor.

Activitatile de animatie au anumite caracteristici:

- alegere optionala a activitatilor;
- urmaresc descoperirea potentialului creativ al fiecarui copil, si indrumarea lui spre o educatie de excelenta;
- antreneaza echipe de lucru multidisciplinare, care actioneaza, de regula, pe baza de voluntariat;
- se organizeaza sub forma de ateliere de lucru cu caracter deschis (acti-vitati de creatie, artistice, tehnico-stiintifice, culturale, sportive, turistice, jocuri diverse, etc.);
- asigura dezvoltarea unor calitati si aptitudini, crearea unor deprinderi practice/ competente;
- preconizeaza pedagogia reusitei si respecta ritmul de dezvoltare al fiecarui copil;
- asigura libertatea de miscare, de gandire a copilului, cultivand spiritul de initiativa si creativitate a acestuia;
- satisfac nevoile de exprimare, de demonstrare a utilitatii fiecarui individ intr-o colectivitate, redand increderea fiecarui copil in propriile sale posibilitati si capacitati ;
- elimina blocajele in comunicare si dezvolta spiritul de echipa punand accent pe respectul reciproc ;

- permit afirmarea personalitatii fiecarui copil care isi poate exprima cu claritate si cu curaj opiniile ;

- cultiva spiritul de angajare, de responsabilitate pentru promovarea unor valori comune ;

- dezvolta atitudinea civica si anumite competente legate de principiile functionarii democratice ;

Aceste activitati preconizeaza munca in echipa, viata in grup, creand relatii de colaborare si de respect fata de ceilalti, permitand adaptarea, socializarea si integrarea fireasca a copilului in colectivitate si in societate.

In cadrul activitatii copilul devine actorul propriei sale schimbari, prin implicarea sa ca element activ in proiectarea, realizarea si evaluarea activitatii.

Activitatile de animatie asigura relatii bazate pe respect si prietenie, pe toleranta, pe impartasirea placerii de a fi impreuna, ducand la stabilirea unor reguli de viata suple, flexibile, care permit dezvoltarea plenara a copilului si tanarului, integrarea sa fireasca in colectivitate, in societate.

Noile tipuri de relatii interumane stabilite ii ajuta pe copii sa-si gaseasca mai usor locul in grup, sa devina sociabili, invatand sa se exprime, sa comunice, sa negocieze, sa coopereze, sa se afirme, initiindu-se astfel in principiile democratiei.

Aceste cateva atuuri si caracteristici ale activitatilor de animatie/timp liber ne indreptatesc sa afirmam ca ele reprezinta un al treilea spatiu educational, complementar scolii si familiei avand bogate valente formativ-educative.

CAP.VI
SOCIALIZAREA COPILULUI ÎN FAMILIE - IMPORTANȚA ACESTUI PROCES PENTRU INTEGRAREA VIITOARE A COPILULUI

VI. 1 Delimitare teoretică

Procesul de socializare este un proces social prin care individul uman, membru activ al societății, parcurge transformări succesive, un proces continuu de interacțiune, inegal ca intensitate, care dă unei ființe potențial sociale posibilitatea să-și dezvolte o identitate, un ansamblu de idei, o gamă de deprinderi. Esența acestui proces constă în aceea că societatea încearcă, prin agenții de socializare, să transforme individul astfel încât să corespundă normelor și valorilor ei. Prin socializare copilul este condus spre dobândirea regulilor vieții, a obișnuințelor, a modurilor de a gândi, a credințelor și a idealurilor conforme cu mediul social în care a crescut.

În aserțiune general acceptată, socializarea înseamnă asimilarea experienței sociale (cunoștințe, norme, idealuri, roluri), formarea capacităților acționale, a concepțiilor, a trăsăturilor de personalitate, a inteligenței sociale, dezvoltarea trebuințelor, motivelor și a aspirațiilor personale și colective.

În psihologie procesul de socializare a copilului este privit ca un aspect esențial al dezvoltării personalității, cercetările în această direcție bazându-se pe teoriile unor personalități marcante ca L.S. Vigotski, J. Piaget, H. Wallon, fiecare axându-se pe anumite aspecte ale socializării copilului. L.S. Vigotski scoate în evidență faptul că socializarea este o permanentă confruntare a copilului cu mediul său social în care el învață limba, ajungând astfel la socializarea gândurilor și ideilor sale. J. Piaget accentuează rolul cunoașterii patrimoniului psiho-creditar în evaluarea rezultatelor obținute și a celor urmărite în procesul de socializare, deoarece datorită caracteristicilor creditare ale copilului, "procesul socializării nu se reduce la a fixa anumite amprente pe o tabula rassa".[vii]

Totodată, Piaget afirmă realizarea socializării prin interacțiuni, spontane sau dirijate, dintre om-om și om-obiect, un rol important deținându-l conexiunile cu mediul. Socializarea cuprinde, în echilibru, cele două procese de acomodare la mediu- când i se cere să respecte reguli și norme și asimilare a mediului, dimensiuni al căror echilibru condiționează o socializare constructivă, construită pe etape. Pentru că fiecare etapă are ca suport achizițiile celei anterioare, dacă o etapă nu este parcursă următoarea nu poate fi bine formată și atunci se ajunge la comportamente deviante, handicapuri afective, intelectuale create chiar de cei ce acționează direct asupra formarii personalității copilului.

Socializarea este privită în dinamica celor doi factori reprezentați de mediu social și individ, în sensul în care învățarea socială se petrece sub influența ambianței sociale din care insă face parte și individul ce devine astfel atât socializat cât și agent socializant. Cercetările din acest domeniu pornesc de la ideea că societatea, sistemul de valori și cultura influențează persoana mai mult prin intermediul grupurilor mici ca familia, grădinița, grupul de covârstnici, școala, atrăgând atenția asupra priorității raporturilor interpersonale ca și factori de influențare a dezvoltării psihice a copilului.

În orice societate familia constituie factorul primordial al formării și socializării copilului, ca și cadru fundamental în interiorul căruia sunt satisfăcute nevoile sale psihologice și sociale și împlinite etapele întregului său ciclu de creștere și dezvoltare, prima colectivitate integratoare ce condiționează toate achizițiile ulterioare. În copilărie se realizează socializarea primară ce reprezintă tocmai acest proces de transformare a copiilor în adevărate ființe umane sociale, prin învățarea valorilor de bază, prin pregătire și limbaj, proces cu caracter profund afectiv, spre deosebire de celelalte forme de socializare, secundară și continuă, orientate spre neutralitate afectivă.. Socializarea primară (sau de bază) permite deprinderea regulilor de comportare, a normelor și valorilor ce pot fi asimilate la vârste mici și care constituie bagajul informațional și afectiv al oricărui individ."[48]

O dezvoltare pozitivă din punct de vedere psihologic și social se întâlnește la copii atunci când aceștia sunt crescuți în familii, de către părinții lor.

În perioada copilăriei socializarea are un puternic caracter matern, asociat, într-o anumită măsură, cu influența intensă a tatălui. Inițierea copilului în viața umană, învățarea de către acesta a principalelor mijloace în evoluția către un comportament autonom, învățarea limbii, însușirea valorilor se realizează în relația cu mama, ca fiind primul model de la care preia cunoștințe și își însușește deprinderi.

Comportamentele sociale elementare sunt achiziționate de catre copil prin simpla observare și imitare a modelelor externe de conduită, imitația fiind la copil unul dintre cele mai importante mijloace de acumulare a experienței sociale, de învățare a modurilor de comportare și adaptare la diferite acțiuni și împrejurări ale vieții. Însușirea comportamentelor sociale complexe- atitudinile, convingerile, mentalitățile, scopurile și motivele este asigurată de alte forme de învățare socială, forme care se situează în continuarea imitației.

Identificarea este una din aceste forme, ca și proces de cunoaștere și învățare ce oferă o explicație a modului în care copilul învață un nou comportament, rolurile sociale și cum își dezvoltă controlul intern și conștiința. Identificarea reprezintă un proces fundamental în socializarea copilului, care încorporează reguli, stiluri de comportament pe care le transformă în mod de a fi corespunzator, încât să nu fie supus izolării sau chiar excluderii sociale."[49]

În copilarie debutează conştiinţa de sine: pe măsura identificării sale ca fiind cel care realizează diferite acţiuni şi apoi verbalizând această relaţie, copilul dobândeşte certitudinea identităţii sale. Identitatea se dobândeşte prin fuziunea dintre subiect şi modelul său, astfel încât copilul, în conformitate cu modelul parental, se va construi pe sine, va simţi că există şi se va recunoaşte prin raportare la alţii, atât ca fiinţă singulară dar şi identică cu ceilalţi.

Prin intermediul relaţiilor întreţinute în familie, al comunicării şi experienţei copilul va dobândi identitatea personală, sentimentul permanenţei sale, sentiment esenţial pentru adaptarea ulterioară la schimbări şi pentru evitarea apariţiei tulburărilor de personalitate, va fi capabil să întreţină relaţii adecvate cu ceilalţi, va fi preocupat pentru alţii, va dezvolta un comportament cooperativ şi umanist, va fi increzator şi neafectat de criza de identitate. Părinţii îl vor ajuta să depăşească crizele specifice copilariei, momente importante ale înţărcării eu-lui iar dacă ei orientează pozitiv aceste opoziţii atunci copilul se va adapta uşor şi va căpăta capacitatea de a-şi desfăşura acţiunile conform modelelor sociale.

Nedobândirea propriei identităţi îl va determina să devină o victimă sociala, un tânăr "în derivă", frustrat şi lipsit de năzuinţe realiste. Achiziţiile acestui stadiu au ca fundament deschiderea către lume, fiind deosebit de important întrucât oferă o orientare în şi către lume, conturând limitele receptivităţii ulterioare a individului şi construind primul univers al copilului ca univers de semnificaţii şi ca realitate pe care el o interiorizează, făcând-o a sa."[108]

Familia este cel mai important agent de socializare, locul în care copiii învaţă să devină umani şi în care se formează conduitele sociale de bază şi de început, funcţia sa de socializare fiind realizată în patru situaţii specifice:

- situaţia de educaţie morală- ce are la bază relaţiile de autoritate cu ajutorul cărora copilului i se transmit regulile morale, familia fiind cadrul principal în interiorul căruia acesta îşi însuşeşte primele noţiuni cu privire la datorie, responsabilitate şi interdicţie, marcând dezvoltarea unei structuri generalizate a conştiinţei morale ;

- situaţia de "învăţare cognitivă" prin care copilul învaţă sistemul de cunoştinţe, atitudini şi deprinderi necesare convieţuirii în societate;

- situatia ce angajează imaginaţia, dezvoltând gândirea participativă şi capacităţile creatoare;

- situaţia de "comunicare psihologica" prin care se dezvoltă afectivitatea specific umană, atât de necesară dobândirii unui echilibru moral şi psihologic.

Urmărind formarea personalităţii copilului se poate afirma despre procesul de socializare că are un caracter intenţional, în urma căruia copilul capătă comportamente dezirabile în vederea integrarii în viaţa socială.

Numai prin transmiterea acestor linii de ghidare pentru dezvoltarea personalităţii copilul poate deveni om, în sens social, căci el internalizeaza profund modelele formative exercitate de

părinți, la nivelul structurii sale de personalitate aflate în formare. Copilul trebuie ajutat în sensul pregătirii pentru integrare iar familia, ca prim grup cu care copilul are contact continuu, începe procesul modificării lui într-un individ ce va fi capabil să funcționeze și evolueze coerent și productiv în viitor. Socializarea dezvoltă la copil trăsăturile psihice constante prin care el își capătă o identitate în raport de ceilalți semeni iar familia constituie matricea în care se realizează aceasta identitate. Trăsăturile psihice pe care le dezvolta socializarea nu sunt înnascute ci sunt dobandite încă din primii ani de viață, determinând un mod constant și bine definit de "a fi".

Instrumentul privilegiat al socializării și conținutul acesteia este limbajul, prin a cărui interiorizare copilului îi sunt furnizate modele de conduită, aplicabile imediat sau în situații ulterioare pentru viața cotidiană. Socializarea se realizează în primul rând prin limbaj, învățat de către copil de la adulți în experiența cotidiană, fiind prima și cea mai importantă "unealtă"pe care copilul trebuie să o stăpânească, instrumentul prin care poate acționa asupra altora și cu ajutorul căruia își va însuși numeroase cunoștințe și priceperi, cel ce îi va înlesni acomodarea și cucerirea mediului ambiant.

La început cuvintele nu spun nimic copilului, fiind simple sonorități dar, pe măsură ce sunt asociate cu aceleași obiecte sau ființe capătă înțeles: semnificațiile sunt fixate în funcție de experiența pe care o dobândește copilul, sunt corectate și precizate de către părinți și, mai târziu, de către societate. Învățarea termenilor înseamnă însușirea unui vocabular ce include toate cunoștințele variate, experiența de viață a părinților și implicit a societății din care fac aceștia parte. Prin limbaj părinții acționează asupra copilului, urmărind coordonarea activității lui, declanșarea unor acțiuni sau a unor reacții, prin diferite expresii îi comunică stări afective, îndeosebi emoții și sentimente.

Progresul învățarii limbajului se realizează concomitent cu progresul gândirii și, învățând să comunice, copilul merge spre o organizare din ce în ce mai complexă a gândirii, care îl va ajuta să-și explice aspectele importante ale realității și să rezolve situațiile-problemă, inerente în viata sa . De la o gândire implicata în mișcare și percepție copilul va ajunge, dar numai în prezența limbajului, la capacitatea de a realiza rationamente, ajutat bineînțeles de adult, pe măsura dezvoltării sale psihice."[48]

Aceste cunoștințe pe care el le dobândește nu ar putea fi valorificate dacă nu ar căpăta și deprinderi adecvate. Prin experiență și formare copilul dezvoltă aptitudini și deprinderi căci părinții, ilustrându-i și implicându-l în formele fundamentale de activitate ale omului: joc, învățare și muncă, favorizează dezvoltarea acestora, supusă în mod esențial împrejurărilor mediului.

De aceea caracterul favorabil al condițiilor mediului familial: educație, stimulare, prețuire și valorificare, va influența decisiv structurarea și manifestarea aptitudinilor. Stimulând permanent copilul părinții îi dezvoltă nu doar aptitudini senzorio-motorii astfel încât acesta să fie capabil să execute acțiuni directe cu și asupra obiectelor, în vederea satisfacerii unor nevoi curente, ci și

aptitudini intelectuale – proprii tuturor oamenilor – care îi vor permite adaptări bune la universul caracteristic fiecarei vârste și, pentru viitor îi vor forma capacitatea de a se descurca în situații sociale, de a se relaționa și intelege cu ceilalți semeni. În atenția familiei trebuie să stea în permanență perfecționarea inclinațiilor personale astfel încât potențialul creditar să fie exploatat cum trebuie.

Socializarea primară implică, pe lângă dimensiunea cognitivă și o importantă dimensiune afectivă. Copilul se identifică emoțional cu persoanele semnificative din viața lui, preluând rolurile și atitudinile acestora și transformându-le în roluri și atitudini proprii și face din lumea trăită a acestora, ca unica lume posibilă, propria lume, realitatea însăși."

Avantajul socializarii în familie constă tocmai în aceea că ea se realizează intr-un climat de afectivitate ce facilitează transmiterea și insușirea valorilor și normelor sociale. Natura contactelor cu cei din jur, climatul socio-afectiv, generează și intreţin trăiri emoționale de o anumită calitate, formează atitudini și reglaje corespunzătoare. Rolul pozitiv al familiei în procesul socializării este demonstrat de natura legăturii afective particulare și diversificate care îi unește pe membrii, de rolul securizant necesar lentei maturizări a copilului, de faptul că, datorită permanenței sale, îl învață pe copil să trăiască în durabil.

Nici o manifestare de tandrețe nu trebuie înfrânată sau blocată astfel încât să nu se creeze un climat puțin favorabil creșterii și dezvoltării personalității. Familia ca mediu afectiv oferă prin tandrețe "vitamina psihologica necesară creșterii copilului iar neachitarea de aceasta funcție nutritivă spirituală constituie unul din marile defecte ale părinților."" Factorii afectivi au cea mai mare importanță în aceasta situație iar climatul familial trebuie să fie caracterizat de dragoste, de relații destinse și deschise astfel încât să nu-i cultive "teama de a nu greși", provocându-i temeri sau blocaje emotive. Mediul de viață trebuie organizat cu cele mai adecvate și eficiente modalități pe principiul învățării active și participative ca bază a motivației ulterioare, motivație ce facilitează transformarea influențelor mediului și educației familiale în componente psihice.

Se poate astfel afirma că importanța familiei în primii ani de viață este covârșitoare încât dă naștere unui fel de determinism al traiectoriei viitoare și faptul că integrarea este în bună măsură determinată de achizițiile făcute în copilarie prin socializare, în urma cărora copilul va construi, din perspectiva celor învățate, realitatea pe care o cunoaște.

Sintetizând, se poate spune despre socializare că formează educația, stăpânirea instinctelor și nevoilor, satisfacerea lor intr-un mod prevăzut de societate, insuflă aspirații și năzuințe, permite transmiterea unor cunoștințe și asigură formarea de calități necesare în viață. Acționand direct asupra trăsăturilor de personalitate familia facilitează trecerea de la un comportament normativ, reglat din exterior, la un comportament normal reprezentat de faptul că ființa tânără va fi caracterizata de autoreglare și autonomie morala.

Influenţa pe care societatea o exercită prin familie este colosală, copilul fiind în întregime culturalizat în raport cu societatea din care face parte iar familia începe, pe o configuraţie psihologică specifică, să dezvolte personalitatea de baza.

Respectând modelul interior al copilului dar vizând ideea organizării şi modelării personalităţii, familia trebuie să urmărească construirea unei individualităţi caracterizate de armonie. Părinţii transmit valori, credinţe şi concepţii despre lume, cunoştinţe, obiceiuri şi limba, iar evoluţia personalităţii copilului rezultă tocmai prin integrarea acestor semnificatii, criterii, simboluri şi modele acţionale.

Raportându-se regulilor societăţii, familia creează temelia adaptării copilului în vederea integrării corespunzatoare în câmpul psiho-social. Integrarea rezultă din formarea unei unităţi şi totalităţi psihice. Prin concurenţa mediului intern al copilului şi mediul extern se ajunge la o dezvoltare deplină şi unitară a însuşirilor lui, la o construcţie proprie care îl defineşte ca individualitate, la un comportament tipic şi unic, specific personalităţii optim echilibrate. Nerespectând ansamblul de norme şi valori elaborate social părinţii îi vor forma şi copilului un sistem deficitar de personalitate, cauză a unui echilibru precar, sursă a unor impedimente de adaptare.

Deşi rolul familiei se schimbă pe măsură ce copilul se dezvoltă, portretul de responsabilitate sociala al acesteia nu scade în intensitate pentru că ceilalţi agenţi de socializare îi subliniază permanent importanţa. Chiar dacă atitudinea faţă de părinţi trece de la apropierea afectiv-simbolică la alte forme de relaţii (cerute de particularităţile lui psihice în formare), copilul va resimţi întotdeauna nevoia de familie, care îşi va manifesta neîncetat suportul în vederea depăşirii urmatoarelor "episoade dramatice" din anii pubertăţii şi ai adolescenţei.

CONCLUZII:

Pastrandu-ne in cadrul ideii generale exprimate la inceputul acestei lucrari vom concluziona ca fiinta umana este un intreg unitar spre care este condusa de legile naturii, ca trebuie sa fie construita si formata prin experinte active in lumea reala. Personalitatea se dezvolta de la nastere, iar scoala, ca factor activ al progresului este chemată să utilizeze cele mai eficiente căi, care să asigure şi să stimuleze în acelaşi timp creşterea ritmului de învăţare, formarea de capacităţi şi atitudini si insuşirea de cunoştinţe în conformitate cu cerinţele actuale ale societăţii. La nivelul învăţământului primar, unde se pun bazele deprinderilor de muncă intelectuală, jocul didactic oferă un cadru propice de realizare a unui învăţământ activ, stimulând în acelaşi timp iniţiativa şi creativitatea elevilor . Adaptarea la lumea inconjuratoare apare in primii sase ani, aici dezvoltandu-se originile caracterului.

Deoarece scolarizarea copiilor la 6 ani, ridică probleme din punct de vedere intelectual, afectiv şi psiho-motor in adaptarea la regimul muncii şcolare am folosit jocul didactic, pe parcursul lecţiilor, care să vină în sprijinul adaptării lor la procesul de învăţare, menţinerii atenţiei pentru o perioadă mai mare de timp, accelerării ritmului de lucru, corectării defectelor de vorbire şi prevenirii rămânerii în urmă la învăţătură.

Au fost punctate avantajele de ordin metodologic în situaţia in care activităţile sunt organizate sub forma jocului didactic.

Primul pas spre cunoasterea copilului este foarte importanta. Integrarea copilului in colectiv, intr-o institutie se va realiza usor daca a fost pregatit din timp.

Socializarea reprezinta procesul de transformare continua a individului din fiinta biologica intr-un subiect al unei culturi specifice. Desi aptitudinea de socializare este o caracteristica esentiala a naturii umane, la nastere, facultatile intelectuale, afective, de relationare si actionale exista numai in stadiu de virtualitate; pentru a se dezvolta, ele necesita un context social capabil sa ofere copilului situatii multiple de comunicare sociala si afectiva.

Socializarea primară - sau socializarea propriu-zisă - are loc în copilărie şi prin care individul, născut doar cu potenţialităţi pentru viaţa socială, devine un membru efectiv al ei, achiziţionând cunoştinţe, deprinderi, atitudini şi comportamente umane.

Socializarea secundară este legată de diviziunea socială a muncii şi de distribuirea socială a cunoştinţelor. Ea presupune internalizarea cerinţelor, informaţiilor, valorilor promovate de diferite instituţii specializat.

Rolurile din cuplul conjugal format din soţ şi soţie se extind în cadrul familiei, continuându-se cu cele de tată şi mamă îndeplinind aceleaşi obiective de împărţire şi distribuire a aceluiaşi buget de timp, material şi afectiv, în direcţia copilului.

Destul de clar sunt evidenţiate influenţele părinţilor în preluarea de către copii a unor roluri profesionale, atât în mod practic, cât şi în procesul de socializare a acestora.

Orice individ trebuie să acorde o deosebită atenţie grupului social din care face parte, aşadar nu poate exista în afara unei experienţe de grup.

Însă, pentru ca individul (copil, adult, vârstnic) să poată trăi într-un mediu social, trebuie să respecte unele norme şi reguli importante pentru societate. Aceste reguli după care se ghidează individul în viaţa socială au şi caracter social, motiv pentru care se sociologia pune accent pe socializare.

În ceea ce priveşte socializarea copiilor cu dizabilităţi, tragem concluzia că termenul de socializare se referă, de fapt, la integrare, integrarea şcolară reprezintand procesul de includere în şcolile de masă/clasele obişnuite, la activităţile formale şi non-formale ale copiilor consideraţi ca având cerinţe educative speciale.

Considerînd şcoala ca principala instanţă de socializare a copilului, integrarea şcolară reprezintă o particularizare a procesului de integrare socială a acestei categorii de copii, proces care are o importanţă fundamentală în facilitatea integrării ulterioare în viaţa comunitară prin formarea unor conduite şi atitudini, a unor aptitudini şi calităţi favorabile acestui proces.

Procesul de socializare este un proces social prin care individul uman, membru activ al societăţii, parcurge transformări succesive, un proces continuu de interacţiune, inegal ca intensitate, care dă unei fiinţe potenţial sociale posibilitatea să-şi dezvolte o identitate, un ansamblu de idei, o gamă de deprinderi. Esenţa acestui proces constă în aceea că societatea încearcă, prin agenţii de socializare, să transforme individul astfel încât să corespundă normelor şi valorilor ei.

Instrumentul privilegiat al socializării şi conţinutul acesteia este limbajul, prin a cărui interiorizare copilului îi sunt furnizate modele de conduită, aplicabile imediat sau în situaţii ulterioare pentru viaţa cotidiană. Socializarea se realizează în primul rând prin limbaj, învăţat de către copil de la adulţi în experienţa cotidiană, fiind prima şi cea mai importantă "unealtă"pe care copilul trebuie să o stăpânească, instrumentul prin care poate acţiona asupra altora şi cu ajutorul căruia îşi va însuşi numeroase cunoştinţe şi priceperi, cel ce îi va înlesni acomodarea şi cucerirea mediului ambiant.

BIBLIOGRAFIE

Atkinson, R.,L.; Atkinson,R.,C.; Bem,D., J.; Smith,E.,E., Introducere în psihologie Ediţia a XI-a., Editura Tehnică, Bucureşti, 2002

Beverly, J., Handbook for treatment of attachment- trauma, problems in children,The Free Press, New York, 1994

Brich, A., Psihologia dezvoltări, Editura tehnică, Bucureşti, 2000

Cosmovici, A.;Iacob L.(coordonatori);Psihologie şcolară,Polirom, Iaşi, 1999

Hoffman,E.,Psychologicaly testing at work, McGraw-Hill, London, 2002

Fischer, G., & Riedesser P., Tratat de Psihotraumatologie, Editura Trei, Bucureşti, 2001

Gudjonsson, G.H.; Haward L.R.C., Forensic Psychology, a guide to practice, Routledge, London, 1998

Marcelli, D., Tratat de psihopatologia copilului, Editura Fundaţiei Generaţia, Bucureşti, 2003

Munteanu, A.,Psihologia Copilului şi Adolescentului, Editura Augusta, Timişoara , 1993

Munteanu, A., Stadiile Dezvoltării, Editura Augusta, Timişoara, 1997

Popa, S., (coordonator), Abuzul şi neglijarea copilului, studii de caz, UNICEF& FICF, Bucureşti, 2000

Studiul Abuzul şi Neglijarea Copilului, Salvaţi Copiii România, Bucureşti 2000

Şchiopu U.; Verza E., Psihologia Vârstelor, ciclurile vieţii, Editura Didactică şi pedagogică, Bucureşti, 1997

Verza E., Psihologia vârstelor, Editura Hyperion XXI, Bucureşti, 1993

CUPRINS

Elkonin, D. B., 1980, „Psihologia jocului", E. D. P., Bucureşti, p. 13.
Piaget, J., 1970, „Psihologia copilului", E. D. P., Bucureşti, p. 50.
Bruner, Jerome, S., 1970, „Pentru o teorie a instruirii" E. D. P., Bucureşti, p. 18
Claparede, Edouard, 1975, "Psihologia copilului şi pedagogia experimentală", E. D. P., Bucureşti, p. 165
Chateau, Jean, 1976, „Copilul şi jocul" E.D.P., Bucureşti
Chateau, Jean, 1976, „Copilul şi jocul" E.D.P., Bucureşti
Huizinga, Johan, 1977 „Homo Ludens" Ed. Univers, Bucureşti, p. 42-44.
Şchiopu, U., 1967, „Psihologia copilului" E. D. P., Bucureşti, p. 145.
Şchiopu, U., Verza, E., 1997, „Psihologia vârstelor ciclurile vieţii", E. D. P., Bucureşti, p. 166.
Cerghit, I., 1980, „Metode de învăţământ" E. D. P., Bucureşti, p. 216.
Şchiopu U., Op. cit., p. 145.
Cosmovici, Andrei, 1995, "Psihopedagogie", Ed. Spiru Haret, Iaşi, p. 97.
Pantelimon, G., Verzan, E., Zisu, M., 1992, "Psihologia copilului", E. D. P., Bucureşti, p[illegible]
Cosmovici, A., Iacob, L., 1998, "Psihologie şcolară", Ed. Polirom, Iaşi, p. 121.
M. E. C. 2004, „Programa şcolara pentru clasele I şi a II-a", Bucureşti, p.2

EDITURA
Revers
ISBN: 978-606-703-123-2